

ÜLKE RAPORU

ÇİN HALK CUMHURİYETİ

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	2
------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM ÇİN HALK CUMHURİYETİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1 Siyasi Bilgiler.....	3
1.2. Coğrafi Konumu.....	3
1.3. Demografik Özellikleri.....	5
1.4. Çin Dış Politikası.....	8

İKİNCİ BÖLÜM ÇİN EKONOMİSİ

2.1. Küreselleşme Sürecinde Çin Ekonomisinin Yapısal Dönüşümü.....	13
2.2. Çin'in Ekonomik Gelişme Sürecinin Bölgesel ve Küresel Açından.....	13
2.3. Çin Ekonomisinin Küresel Ekonomi ile Bütünleşmesini Kolaylaştıran Faktörler.....	14
2.4. Çin Ekonomisinin Belli Başlı Özellikleri.....	15
2.5. Çin Dış Ticareti.....	17
2.5.1. Çin Dış Ticaretini Artıran Faktörler.....	19

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM TÜRKİYE-ÇİN İLİŞKİLERİ

3.1. Siyasi İlişkiler.....	23
3.1.1. Türkiye-ÇHC İkili Anlaşmaları.....	24
3.1.2. Doğu Türkistan.....	26
3.2. Ticari Ve Ekonomik İlişkiler.....	28
3.2.1. Yasal Altyapı.....	28
3.2.2 İkili Ticaret Verileri.....	29
3.2.2.1 İhracat Ve İthalat Gelişmeleri.....	29
3.3 Türkiye İle Çin Halk Cumhuriyeti Arasındaki Yatırım İlişkileri.....	33
3.4 Türkiye İle Çin Halk Cumhuriyeti Arasındaki Sorunlar.....	35
SONUÇ.....	36
KAYNAKÇA.....	37

GİRİŞ

Dünyanın en büyük nüfuslu ve altıncı büyük ekonomisi, Uzak Doğu'nun dev ülkesi Çin Halk Cumhuriyeti son dönemlerde yaptığı hızlı atılımların dünya ekonomisine etkileri ile en gözde ülke olmaya devam etmektedir. Dünya ekonomi tarihinde bugüne kadar hiç bir ülke Çin Ekonomisi kadar hızlı büyümemiş ve insanların yaşam standardı da bu kadar yükselmemiştir.

Dünya ile entegre olmaya devam eden Çin'in bu ekonomik gelişim süreci, gelişmiş ülkeler için nispeten fırsat olurken, dünyanın geri kalanı için tehdit olarak nitelendirilebilmektedir.

2001 yılında Çin'in Dünya Ticaret Örgütüne üye olması dış ticaret hacmini genişletmiştir. 1 Ocak 2005'ten itibaren DTÖ kararları çerçevesinde tekstile uygulanan kotaların kaldırılması ile Çin, Türkiye gündeminin de önemli konularından biri olmuştur.

Dünyayı son dönemlerde her alanda etkileyen Süper Güç Çin ile ilgili olarak hazırladığımız bu raporun ilk bölümünde Çin'in siyasi, coğrafi ve demografik özelliklerine yer verilmiştir. İkinci bölümde ise Çin ekonomisi detaylı bir şekilde irdelenmiştir. Son olarak Türkiye- Çin İlişkileri ekonomik ve siyasal bir perspektif çerçevesinde ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇİN HALK CUMHURİYETİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. Siyasi Bilgiler

Çin Halk Cumhuriyeti, 1 Ekim 1949 tarihinde kuruluşunu ilan etmesinin ardından dış ilişkiler konusunda şu ilkeleri belirlemiştir. “Bu hükümet, Çin Halk Cumhuriyeti halkını temsil eden tek meşru hükümettir.”¹

Ülkenin Resmi Adı: Çin Halk Cumhuriyeti

Yerel Tam Adı²: Zhonghua Renmin Gongheguo

Yönetim biçimi: Sosyalist Cumhuriyet

Devlet Organları: Ülkenin merkezi devlet organları 6 ögeyi kapsamaktadır: Ulusal Halk Kongresi (NPC), Çin Halk Cumhuriyet Başkanlığı, Devlet Meclisi, Merkezi Askeri komisyonu, Yüksek Halk Mahkemesi ve Halk Vekalet Mahkemesi.³

Parlamento: Milli Halk Kongresi. Parlamento tek meclisten oluşmaktadır. Çin Halk Meclisi, taşra teşkilatı, yerel yönetimler, özerk bölgeler, askeri ve özel yönetim bölgeleri tarafından beş yıl için seçilen 2970 delegeden oluşmaktadır. Ayrıca ulusal düzeyde bir danışma kurulu da bulunmaktadır.⁴

İdari bölümler: 23 bölge, 5 özerk bölge ve 4 belediye; Anhui, Pekin, Chongqing, Fujian, Gansu, Guangdong, Guangxi, Guizhou, Hainan, Hebei, Heilongjiang, Henan, Hubei, Hunan, Jiangsu, Jiangxi, Jilin, Liaoning, Nei Mongol, Ningxia, Qinghai, Shaanxi, Shandong, Shanghai, Shanxi, Sichuan, Tianjin, Xinjiang, Xizang (Tibet), Yunnan, Zhejiang.

Başkenti: Pekin (Beijing)

Devlet Başkanı: Hu Jintao

Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin Genel Sekreteri ve Merkez Askeri Komitesi Başkanı: Hu Jintao

Ulusal halk Meclisi Başkanı: WU Bangguo

Başbakan: Wen Jiabao

Dışişleri Bakanı: Bo Xilai, Ekonomi Bakanı: Jin Renqing

Milli Bayrak: Beş yıldızlı kırmızı bayrak, genişlik ve uzunluk oranı 3:2

Milli Gün: ÇHC kuruluş günü, 1 Ekim (1949)

1.2. Coğrafi Konumu

Çin, Pasifik Okyanusu'nun batı kıyısında, Asya'nın doğu bölümünde yer almaktadır. Kuzeyinde Moğolistan Halk Cumhuriyeti, kuzeydoğusunda Rusya ve Kuzey Kore, doğusunda Sarı Deniz ve Doğu Çin Denizi, Güneydoğusunda Güney Çin Denizi, Güneyde Vietnam,

¹ Nuraniye Hidayet Ekrem, **Çin Halk Cumhuriyeti Dış Politikası**, Asam Yayınları, Ankara, 2003, s.2

² <http://www.dtm.gov.tr> (29.01.2006)

³ Atilla Sandıklı, İlhan Güllü, “Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kısa Analizi”, (Der.) Atilla Sandıklı, İlhan Güllü, **Geleceğin Süper Gücü ÇİN**, TASAM Yayınları, İstanbul, 2005, s.20

⁴ A.g.e., s.13

Laos, Birmanya, Hindistan, Bhutan ve Nepal, güney batıda Pakistan, Afganistan, Tacikistan, Kırgızistan ve Kazakistan ile çevrilidir.⁵

Yüzölçümü: 9,563,960 km² (Türkiye yüzölçümünün 12 katı).

Coğrafi konumu: 35 00 Kuzey enlemi, 105 00 Doğu boylamı.

Haritadaki konumu: Asya

Kara: 9,326,410 km²

Su: 270,550 km²

Sınırları: 22,147.24 km

Sınır komşuları: Afganistan 76 km, Butan 470 km, Burma 2,185 km, Hong Kong 30 km, Hindistan 3,380 km, Kazakistan 1,533 km, Kuzey Kore 1,416 km, Kırgızistan 858 km, Laos 423 km, Makau 0.34 km, Moğolistan 4,676.9 km, Nepal 1,236 km, Pakistan 523 km, Rusya (kuzeydoğu) 3,605 km, Rusya (kuzeybatı) 40 km, Tacikistan 414 km, Vietnam 1,281 km.

Sahil şeridi: 14,500 km

İklim: Çin toprağının %98'i 20 kuzey - 50 kuzey enlemleri arasında uzanmaktadır. Bu nedenle astropikal alanlar ve ılıman bölgeler büyük alan teşkil etmektedir. Çin belli başlı muson iklimine sahiptir. Kış aylarında Sibiry'a'dan gelen karasal kutup havasının etkisi altında kalan Çin, yaz aylarında ise tropikal hava kütesinin etkisi altında kalmaktadır.

Çin, farklı bölgesel iklimlere göre 3 doğal bölgeye ayrılmıştır. Bunlar: Doğu Muson Bölgesi, Batı Kurak Bölge ve Qinqhai-Tibet Alp Buzul Bölgesidir.⁶

İklimi son derece çeşitlilik gösteren Çin'in güneyinde tropikal, kuzeyinde subarktik (Kutup altı) iklim hakimdir. Dört mevsimi ülkenin çeşitli bölgelerinde görülebilmektedir. Güney bölgesinde yarı- tropikal iklim görülürken, yağmur yıl boyunca zaman, zaman yağmaktadır. Yazlar uzun, nemli ve sıcak olurken, kışlar ise kısa ve ülkenin kuzey ve orta bölgelerine oranla daha ılımandır. Kuzey ve orta bölgelerinde kışlar son derece soğuk olmaktadır.

Arazi yapısı: Arazisinde çok sayıda dağlar, yüksek yaylalar, batısında çöller, doğusunda ovalar, deltalar, tepelikler yer almaktadır. Dağlar, platolar ve tepeler Çin'in toplam arazisinin %65'ini oluştururken, denizden yüksekliği 8000 metreyi aşan, dünyadaki 19 dağdan 7'si Çin'de bulunmaktadır.(Tablo 1)⁷

Tablo:1 Çin Halk Cumhuriyetinin Arazi Yapısı

Alan (milyon km ²)		Toplam Alandaki Yüzde Oranı
Düz Alan	9,60	100
Dağlar	3,20	33,33
Platolar	2,50	26,04
Havzalar	1,80	18,75
Ovalar	1,15	11,98
Tepeler	0,95	9,9

⁵ Sandıklı ve Güllü, a.g.e., s.14

⁶ A.g.e., s.15

⁷ A.g.e., s.14

Deniz Seviyesinden Yüksekliği: En alçak noktası: Turpan Pendi 154 m; en yüksek noktası: Everest Dağları 8,850 m (1999 verileri).

Doğal Kaynakları: Kömür, demir, petrol, doğal gaz, cıva, kalay, tungsten, antimon, manganez, molibden, vanadyum, alüminyum, kurşun, çinko, uranyum, hidroenerji.

Arazi Kullanımı: Tarıma uygun topraklar: %10, otlaklar: %43.

Ormanlık Arazi: %14.

Sulanan Arazi: 498,720 km² (1993 verileri).

Doğal Afetler: Yaygın tayfunlar; su baskınları; depremler; kuraklıklar.

Demiryolları: 17,400 km'si elektrikli toplam 71,900 km.

Karayolları: 25,100 km'si otoyol olmak üzere 1,765,200 km.

Denizyolları: Yolcu taşımacılığı yapabilen nehirleri 121,600 km.

Boru Hatları: 29,800 km

Limanları: Dalian, Fuzhou, Guangzhou, Haikou, Huangpu, Lianyungang, Nanjing, Nantong, Ningbo, Qingdao, Qinhuangdao, Shanghai, Shantou, Tianjin, Xiamen, Xingang, Yantai, Zhanjiang

Hava Trafiği: 85,940,000.

1.3. Demografik Özellikleri

Uzak Doğu'nun dev ülkesi Çin Halk Cumhuriyeti'nin demografik karakteri dikkate alındığında, 21 yy. ilk çeyreğinin sonlarına doğru, mevcut nüfus artışına göre, 1,5 milyara ulaşan bir ülke durumuna gelebileceği tahminlerde yer almaktadır.⁸

Dünyanın dinamik ekonomileri içinde yer almaya başlayan Çin Halk Cumhuriyeti'nin yıllık büyüme hızının yaklaşık %9 ile bazı bölgelerde de %13'e ulaştığı da bazı analizlerde izlenmektedir.

Nüfusu: Çin 5. nüfus sayımı 1 Kasım 2000 yılında yapılmıştır. Buna göre Çin'in 1,295,330,000 nüfusu vardır. Bu oran dünya nüfusunun %22'sine karşılık gelmektedir ve toplam 31 eyalet, otonom bölgeler ve belediyeleri (Fujian eyaletinin Jinmen ve Mazu adaları hariç) içine almaktadır. Çin, en fazla nüfus yoğunluğuna sahip ülkelerden biridir. Ülke genelindeki nüfus yoğunluğu 135 kişi/km²'dir. İç bölgelerdeki nüfus yoğunluğu 71,4 kişi iken, batı bölgelerde km² başına 11,8 kişi düşmektedir.⁹

2003 yılı itibariyle Çin nüfusu 1 milyar 295 milyon kişiye ulaşmıştır. Çin'deki bu nüfusun etkisi, global gıda talebi, enerji kullanımı ve çevre üzerinde kendisini göstermektedir.¹⁰

21. yüzyılda dünyanın en büyük pazarı ve 'süper gücü' olacağı öngörülen Çin'in başını belki de en çok ağrıtan aşırı kalabalık nüfusedir. Bu durum Çin'i ucuz işgücü pazarı kılsa da,

⁸ <http://www.ulkeler.net/cin.htm#01> (29.01.2006)

⁹ Sandıklı ve Güllü, a.g.e., s.15

¹⁰ Paul Kennedy, **Yirmi Birinci Yüzyıla Hazırlanırken**, Çev., Fikren Üçcan, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1999, s.211

2. Dünya Savaşı sonrası yaşanan bebek patlaması yüzünden 30 yıl önce uygulamaya konulan 'tek çocuk' siyasetinin sonuçları artık oldukça düşündürücü olmaya başlamıştır.¹¹

Çin'in öngörülen yıllık nüfus artışı 10 milyondur. Her gün 20 bin 800 bebek dünyaya gelmektedir. Yani BM Nüfus Fonu verilerine bakılırsa, nüfus 2030'larda 1 milyar 460 milyonu geçecek. 1970'lerde çift başına 5.8 çocuk düşen Çin'de, bugün çift başına 1.8 çocuk düşmektedir.

Doğum Oranı: %1,29

Ölüm Oranı: %0,64

Bebek Ölüm Oranı: 28.08 ölüm/1,000 doğan bebek (2001 tahmini)

Ortalama Hayat Süresi: toplam nüfus: 71.62 yıl, erkek: 69.81 yıl, kadın: 73.59 yıl(2001 verileri)

Nüfus Artış Oranı: %0.88 (2001 verileri)

Yaş yapısı: 2001 verilerine göre, 0-14 yaş: %25.01 (erkek 166,754,893; kadın 151,598,117), 15-64 yaş: %67.88 (erkek 445,222,858; kadın 418,959,646), 65 yaş ve üzeri: %7.11 (erkek 42,547,296; kadın 48,028,480).

Kent Nüfusu: %36.09.

Kırsal Nüfus: %63.91.

Şehirleşme Oranı: %41

En Büyük Şehri: Şangay

Başlıca Şehirleri: Nüfusu 1 milyondan fazla olan 174 şehri bulunan Çin'de 11 tane şehrin nüfusu 4 milyondan fazla, 22 tanesinin nüfusu 2-4 milyon arasında ve 141 tanesi ise 1-2 milyon arası nüfusa sahiptir. Beijing, Chongqing, Shanghai, Chengdu, Harbin, Tianjin, and Shijiazhuang başlıca şehirleridir.¹²

Günümüzde, ülkelerin iç yapılarının küreselleşme politikaları nedeniyle, bazı merkezlerce etnik farklılıklar öne çıkartılarak örtülü savaşın malzemesi yapılmakta olduğu hemen herkes tarafından bilinir hale gelmiştir. Dolayısıyla, Çin'in de artan ticari rekabeti nedeniyle kendi iç dinamikleri yönünden, benzer olaylara muhatap olması ihtimaller içindedir.¹³

Çin, farklı etnik grupları barındıran sosyal dokusuyla, ister istemez **Demokratik Merkezizetçi** bir politikayı yürütmek durumunda kalmaktadır.

Nüfusun Etnik Dağılımı: Çinli %91.9, Zhuang, Uygur, Hui, Yi, Tibetli, Miao, Mançu, Moğol, Buyi, Koreli ve diğer etnik gruplar %8.1.

Etnik Gruplar: Çin; kuzeyin iç bölgelerinden, güneyin gür ormanlarına; doğuda Tayvan'ın dağlarından, batıda dünyanın tepesine kadar 56 resmi etnik gruba ev sahipliği yapmaktadır. Büyük Çin nüfusunun %92'sini Han etnik grubu oluşturmaktadır. Çin kültürü olarak bilinen de yine bu Han grubunun kültürüdür. Fakat buna rağmen diğer 55 etnik

¹¹ Ceyda Karan, "Çin Nüfus Sorununa 'Saplanıyor'", <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=139871> (29.01.2006)

¹² Sandıklı ve Güllü, a.g.e., s.16

¹³ <http://www.ulkeler.net/cin.htm#01> (29.01.2006)

azınlıklar, Çin'in geniş sınırları içerisinde barınarak kendi zengin gelenek ve adetlerini devam ettirmişlerdir ve hepsi Çin kültürüdür.¹⁴

Çin'in 30 bölgesinin beşi özerktir. Önümüzdeki yüzyılda Çin'in birbirlerine ekonomik çıkarlarla bağlı düzinelerce bölge ve ülkeden oluşan bir konfederasyon haline geleceğini ihtimali gittikçe ağırlık kazanmaktadır.¹⁵

Han Çinlileri, çoğunlukla kıyı kesimleri ve içeri bölgelere doğru genişleyen hinterlandında yaşarlarken; daha kuzeyde kalan kısımlarda azınlıkların yayıldıkları gözlenmektedir.¹⁶

Çin'in sosyal yapısındaki farklılıklar yanında, kendi ulusal bütünlüğünü korumak yönünden demokratik merkezîyetçiliğe ağırlık vermekte olduğu siyasi tercihleri içinde gözlenmektedir. Her ne kadar ekonomik ilişkilerde liberal düzenlemelere yönelmiş olarak görülse de, iç siyaseti itibarıyla, merkezi otoriteyi zaafa uğratmamaya çalışmaktadır.

Ortaya çıkan demografik tablo içinde, ülkede 16 milyonun üzerinde Müslüman Çinli'nin olması da, ülkede farklı inanç gruplarının rahatlıkla bulunabildiğinin bir diğer örneğini oluşturmaktadır. Çin coğrafyası üzerinde yaşayan insanlardan kuzeyden güneye, ve doğudan batıya uzanan bölgelerde yaşayan Çinliler arasında, dil ve kültür farklılıklarından kaynaklanan bir sosyal doku da dikkate çarpmaktadır.

Sincan Uygur özerk bölgesindeki Uygur Türkleri 30 milyona ulaşan bir potansiyel ile, gerek doğal kaynaklar ve gerekse nüfus dinamiği yönünden önemli bir bölge özelliğini oluşturmaktadır.

Mülteci Oranı: -0.39 mülteci/1,000 nüfus (2001 tahmini)

Resmi Tatiller: Yeni Yıl (Ocak 1), Bahar Bayramı (Çin ay takvimine göre yeni yıl), Uluslararası İşçi Bayramı (1 Mayıs), Milli Gün (1 Ekim).

Ulus: Çinli

Din: Resmen ateist görünmelerine rağmen geleneksel olarak halkın çoğu Konfuzyuzim, Taoizm ve Budizm taraftarıdır. Bununla birlikte nüfusun %3'ü Müslüman ve %2'si Hristiyandır.

Konuşulan Dil: Standart Çince veya Pekin lehçesi olan Mandarin, Yue (Cantonese), Wu (Shanghaiese), Minbei (Fuzhou), Minnan (Hokkien-Taiwanese), Xiang, Gan, Hakka lehçeleri, diğer yerel diller. 56 etnik gruptan Hui ve Manchu, Han ile aynı dili konuşmakta iken, diğer gruplar kendi yazılı ve konuşma dilini konuşmaktadır.

Okur yazar oranı: 15 yaş ve üzeri için veriler, toplam nüfusta: %81.5, erkek: %89.9 kadın: %72.7 (1995 verileri).

Anayasa: 4 Aralık 1982.

Üye Olduğu Uluslararası Örgüt Ve Kuruluşlar: AfDB (Afrika Kalkınma Bankası), APEC (Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği Forumu), ARF, AsDB (Asya Kalkınma Bankası), ASEAN (Güneydoğu Asya Ülkeleri Örgütü), BIS (Uluslararası İmar Bankası), CCC (Gümrük İşbirliği Konseyi), CDB (Karayipler Kalkınma Bankası), ESCAP (Asya ve Pasifikler

¹⁴ http://www.sinoturkish.com/govde_tr/cinkisakisa.asp (29.01.2006)

¹⁵ Ergun ÖZGEN, "ÇİN", <http://www.ulkeler.net/cin.htm#01> (29.01.2006)

¹⁶ Deniz Ülke Arıboğan, *Çin'in Gölgesinde Uzakdoğu Asya*, Bağlam Yayıncılık, Ankara, 2001, s.232-233

Ekonomik ve Sosyal Komisyonu), FAO (Tarım ve Gıda Örgütü), G-77, IAEA (Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı), IBRD (Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası), ICAO (Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü), ICC (Milletlerarası Ticaret Odası), ICFTU (Uluslararası Serbest Ticaret Birlikleri Konfederasyonu), ICRM (Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi), IDA (Uluslararası Kalkınma Birliği), IFAD (Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu), IFC (Uluslararası Finansman Kurumu), IFRC (Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Toplulukları Federasyonu), IHO (Uluslararası Hidrografi Örgütü), ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü), IMF (Uluslararası Para Fonu), IMO (Uluslararası Denizcilik Örgütü), Inmarsat (Uluslararası Denizcilik Uydu Teşkilatı), Intelsat (Uluslararası Telekomünikasyon ve Uydu Örgütü), Interpol (Uluslararası Polis Teşkilatı), IOC (Uluslararası Olimpiyat Komitesi), ISO (Uluslararası Standartlar Örgütü), ITU (Uluslararası Haberleşme Birliği), LAIA (Latin Amerika Entegrasyon Birliği), MINURSO (BM Batı Sahra Referandum Misyonu), NAM, OPCW (Kimyasal Silahları Yasaklama Organizasyonu), PCA (Daimi Hakemlik Mahkemesi), UN (Birleşmiş Milletler), UN Güvenlik Konseyi, UNAMSIL (BM Sierra Leone Misyonu), UNCTAD (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı), UNESCO (Eğitim-Bilim ve Kültür Örgütü), UNHCR (BM Mülteciler Yüksek Komiserliği), UNIDO (Endüstriyel Kalkınma Örgütü), UNIKOM (BM Irak-Kuveyt Gözlem Misyonu), UNITAR (BM Eğitim Araştırma Enstitüsü), UNMEE (BM Etyopya-Eritre Misyonu), UNTAET (BM Doğu Timor Geçiş Yönetimi), UNTSO (BM Mütareke Gözlem Örgütü), UNU, UPU (Dünya Posta Birliği), WHO (Dünya Sağlık Örgütü), WIPO (Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı), WMO (Dünya Meteoroloji Örgütü), WTO (Dünya Turizm Örgütü), WTO (Dünya Ticaret Örgütü), ZC

1.4. Çin Dış Politikası

Tarihi miras, dünya görüşü, milliyetçilik, ideoloji, karar verme süreci, uluslararası ortam gibi çok sayıda faktörden etkilenen Çin'in dış politikası, 1949'dan itibaren sürekli değişiklik içinde olmuştur. Çin dış politikasındaki dalgalanma ve değişikliklerin altında iki temel faktör bulunmaktadır: Militalaşma düzeyi ve Çin'in kendi kendine yetme ile dünyaya açılma arasında kararsız kalması. Bu çerçevede Çin'in dış politikasını temelde dört safhaya ayırmak mümkündür: 1950'lerdeki Çin-Sovyet ittifakı, 1960'lı yıllardaki radikalizm ve izolasyonizm, 1970'lerde kendini gösteren giderek artan düzeydeki uluslararasılaşma ve 1980'lerdeki bağımsız dış politika. Burada yapılabilecek en önemli gözlem, Çin dış politikasının son elli yıldır önemli ölçüde değiştiğidir. Bu dönemlerin her birinde Çin'in dünya ile olan ilişkileri önemli dönüşümler geçirmiştir.

Çin dış politikasına etki eden en önemli faktör başlangıçta Komünist ideoloji olmuştur. Etkisi zaman içinde farklılık gösteren Çin dış politikasında çatışma ve mücadelenin ilerleme için gerekli olduğu inancının etkisi ile Çin uzun bir süre bir dünya savaşının kaçınılmaz olduğu üzerinde durmuştur. Ancak bu durum 1980'lerde değişmeye başlamıştır. Aslında Çin'in 1980'lerden sonraki dış politikası, iç politikasındaki gelişmelerin bir uzantısıdır. Bu dönemde Çin ideolojik amaçlar yerine ekonomik kalkınmaya odaklanmıştır. Diplomasisinin

1980'den beri yönelmiş olduğu yeni boyut, barış ve kalkınmaya olanak veren bir ortam yaratmayı amaçlamaktadır. Bu değişim ile Çin başta komşu ve yakın ülkeler olmak üzere ekonomik ilişki içerisinde olduğu bütün ülkelerle barışçıl bir ortam yaratmaya çalışmaktadır. Çin'in uzun vadeli stratejileri hep bu "Barışçı Yükseliş" politikasının yansımalarıdır.¹⁷

Soğuk Savaş'ın sona erdiği 1990'larda ise değişikliklerin hem içeriği hem de hızı farklı olmuştur. Bu zaman zarfında Çin dış politikası içe dönük, reaktif ve doğası gereği uluslararası sistemi tehdit eden bir dış politikadan dışa dönük, proaktif ve sistemin içeriğini belirleyen bir karaktere sahip bir dış politikaya doğru evrimleşmiştir. Değişim henüz yeterli düzeyde değilse de değişim süreci hem devam etmekte hem de derinleşmektedir.

Bu evrimin ve değişimin gösterdiği önemli bir gerçek, Çin'in dünya ile entegre olmaya devam etme iradesinde olduğudur. Çin önümüzdeki dönemde de dünya ile entegrasyonunun düzeyini artıracaktır; çünkü Çin geçtiğimiz yıllarda entegrasyondan çok kazançlı çıkmıştır. Çin, Batı ile entegrasyon süreci içinde, izolasyonist politikayı terk ederken, "bağımsızlığın korunması ve inisiyatifin kendi elinde muhafazası" ilkesinden yola çıkarak "açıklık" politikası ile bir taraftan halkın hayat standardının artırılması, diğer taraftan ise ekonomik büyümenin eş zamanlı olarak yürütülmesi hedeflerini amaç edinmiştir. Çin, bu yeni dış politikası kapsamındaki hedeflerini, uluslararası örgütleri araç olarak kullanmak suretiyle uygulamaya çalışmaktadır. Bu bağlamda, BM Barışı Koruma Operasyonları, uluslararası çevre konuları, küresel haberleşme, bilim ve teknoloji ve silahların kontrolü ile insan hakları konularında Çin'in bu yeni "küresel sosyalizasyon" görüşünü şekillendirmiştir.

Bu çerçevede Asya-Pasifik ekseninden, Dünya Ticaret Örgütü'ne üyelik aşamasına kadar süregelen bir dönüşüm süreci içinde, Çin Komünist Partisi, ABD'nin egemen olduğu "tek-kutuplu" bir uluslararası sistemin dışına çıkılmasını asıl hedef olarak benimsemiştir. Yeni işbirliği kavramının gelişiminde, Şanghay İşbirliği Örgütü ve ASEAN (Güney Doğu Asya Ülkeleri Birliği) ana kurumsal çatılar olmak üzere güvenlik ve uluslararası ticaretin istikrar zemini içinde muhafazasına özen gösterilmektedir.¹⁸

Çin'in dış politikasında Soğuk savaş sonrasındaki en önemli değişim ABD ile olan ilişkilerinde yaşanmıştır. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile her iki ülke için önemli fırsatlar ortaya çıkmıştır. Bu fırsatları, aralarındaki farklılıkları şiddetli çatışma nedeni yapmadan değerlendiren ABD ve Çin, bu dönemde en kazançlı ülkeler olarak göze çarpmışlardır. Birbirleri ile aktif ve yapıcı ilişki içine giren ABD ve Çin, bir dizi uluslararası sorunda ortak hareket etme iradesini göstermişler, ama bu arada da kendileri için hayati saydıkları konularda taviz vermeye de yanaşmamışlardır. (Örneğin Tayvan, silahsızlanma, insan hakları vb.) Ancak her iki taraf da çıkarlarının çatıştığı konularda fazla ileri gitmeyerek rasyonel ve pragmatik bir dış politika izlemiştir.¹⁹

¹⁷ Cenap ÇAKMAK, "Amerikan Dış Politikası ve ABD-Çin İlişkilerinde Pragmatizm ve Rasyonalite", (Der.) Atilla Sandıklı, İlhan Güllü, **Geleceğin Süper Gücü Çin**, TASAM Yayınları, İstanbul, 2005, s. 111-113

¹⁸ Mesut Hakkı CAŞIN, "Değişen Uluslararası Konjonktür ve Çin Ulusal Güvenlik Stratejilerinin Yeni Parametreleri", (Der.) Atilla Sandıklı, İlhan Güllü, **Geleceğin Süper Gücü Çin**, TASAM Yayınları, İstanbul, 2005, s.67-68

¹⁹ Çakmak, a.g.e. s. 129-135.

11 Eylül saldırıları ise çoğu ülkenin dış politikasını etkilediği gibi Çin dış politikasını da etkilemiştir. Çin, 11 Eylül sonrası gelişmeleri kendi ulusal güvenlik stratejileri açısından, farklılaşan küresel ve bölgesel eksenli yeni tehdit algılamaları olarak algılamıştır. Çin'in 11 Eylül sonrasında bölge güvenliği konusundaki endişeleri üç ana grup altında toplanabilir. Buna göre, öncelikle, Çin, Pakistan, Hindistan arasındaki nükleer denge dikkate alındığında, yarı müttefiki konumunda bulunan Pakistan envanterindeki nükleer silahların, terörist unsurların eline geçmesi tehlikesinden endişe duymaktadır. Ayrıca Çin, "Üçlü Şer Kuvvetleri" olarak tanımladığı "terörizm-ayrılıkçılık-radikalizm" ile ortak mücadele çerçevesinde Şanghay İşbirliği Örgütü çatısı altında Özbekistan, Kırgızistan ve Kazakistan ile işbirliği yapmaktadır.

İkinci unsur olarak Çin, ABD'nin Hindistan ve İsrail ile ittifakı dikkate alındığında, Afganistan harekati sonrasında, Japonya ve Avustralya ile kurduğu "anti-terör" ittifakının genişlemesinin olumsuz neticelerinden endişe duymaktadır. Bu bağlamda Çin, Rusya'nın Batı güvenliğine angaje olmasından ziyade, Şanghay İşbirliği Örgütü çizgisinde kalması yolunda çaba sarf etmektedir. Bu noktadan hareketle Çin, Rusya ile "stratejik işbirliği" gündemini canlı tutmak suretiyle ABD'nin "Tek Hiper Güç" ikilemini "çok-kutuplu" güçler dengesi içinde angaje edebilmeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede Çin, öncelikle "Pax-Americana" fikrinin egemen olduğu tek-kutuplu ABD değerleri hegemonyasına karşı olduğunu ortaya koyarken, %10'luk büyüme hızı ile en önemli ihtiyacı olan Avrasya enerjisinin ABD tekeline geçmesine karşı politikalarını harekete geçirmiştir. Bu anlamda, Kafkasya'da Rusya'nın Çeçenistan ile mücadelesine destek olurken, Güney Kafkasya ve Ortadoğu'da İran ve Mısır ile olan ilişkilerini sıkılaştırmıştır.

Çin, üçüncü çıkış noktası olarak, Başkan Bush'un "Şer Ekseni" olarak ilan ettiği Irak-İran-Kuzey Kore ekseninde, Kuzey Kore ve İran'a destek vermektedir. Bu bağlamda, Çin, Kuzey Kore ile "Her yerde-Her zaman" diyalog prensibi dahilinde, ABD'nin Kuzey Kore'nin nükleer silahsızlanma ve silahların kontrolü hakkındaki denetim isteklerine karşı Kuzey Kore'yi desteklemektedir. Diğer yandan son dönemde gözlendiği gibi, İran'ın nükleer faaliyetlerine başlamasına Çin yönünden fazla tepki gelmemektedir. Bunu temel sebebi ise Çin'in İran enerjisine olan bağımlılığıdır. Çin, İran'ı Ortadoğu'ya yönelik stratejisinde "köprübaşı" olarak görmektedir.²⁰

Uluslararası enerji koridorlarının güvenliği, Çin'in ekonomik kalkınması açısından son derece önemlidir ve Çin "büyük enerji oyunu"nun içinde yerini almak zorundadır. Çünkü Çin, enerji açısından %60 oranında Ortadoğu petrol ve doğalgaz rezervlerine bağımlı durumdadır. Çin'in GSMH artışının enerji yoğunluğu, gelişmiş ülkelere çok daha fazladır. Çin kendi enerji kaynaklarına da sahip olmasına rağmen bunlar yeterli değildir ve 2010 yılında yıllık petrol ihtiyacının 450 milyon tona, doğalgaz ihtiyacının ise 75 milyon tona çıkması beklenmektedir. Ülkedeki hızlı ekonomik büyümeyi desteklemek için Sibiryaya ve Orta Asya gibi başka kaynaklar olmasına rağmen bunlar hemen yararlanılabilecek kaynaklar değildir.

²⁰ Qimao CHEN, "Çin'in Yeni Güvenlik Anlayışı ve Politikası", Çev. Duygu Ergen, (Der.) Atilla Sandıklı, İlhan Güllü, **Geleceğin Süper Gücü Çin**, TASAM Yayınları, İstanbul, 2005, s. 55-64

Ayrıca, Orta Asya enerji kaynakları konusunda Rusya faktörü devreye girmektedir. Bu çerçevede Rus petrol/gaz dağıtım şebekesinin Orta Asya Cumhuriyetleri üzerindeki tekelci ekonomik baskısı, Çin'in enerji ihtiyacının karşılanması yönünde önemli bir engel oluşturmaktadır. Ayrıca ABD-Rus İttifakının "Hazar - Orta Asya - Sibirya" ekseninde genişlemesinden endişe eden Çin, Rusya ile Şanghay İşbirliği Örgütü çerçevesinde yakın ilişki içinde olmaya çalışmaktadır.²¹

Bu noktada Çin'in enerji ihtiyacını karşılamasında Ortadoğu enerji kaynakları ön plana çıkmaktadır. Ayrıca burada karşılıklı bir çıkar bulunmaktadır. AB veya ABD'ye bağımlı olmak istemeyen ve en büyük pazar fırsatlarının da Asya-Pasifik ve en başta Çin'de olduğunu düşünen Ortadoğu ülkeleri, Çin ve diğer Asya-Pasifik güçlerine yönelmektedir. Çin açısından başlıca unsur enerji arzının sürekli kılınması iken, Ortadoğu ülkelerinde bunun karşılığı enerji talebinin güvenliğidir. Ortadoğu ülkeleri ürettikleri miktar için Asya-Pasifik ve Çin'de bir pazar bulunacağını garanti etmek istemektedirler. Karşılıklı yatırım çerçevesinde Çin petrol satın almakta ve bunun karşısında Ortadoğu ülkeleri Çin petrol endüstrisine yatırım yapmaktadır. Çin, büyüyen ekonomisini besleyecek enerji kaynaklarıyla bağlantılarını daha sağlıklı hale getirmek için Ortadoğu'nun istikrar ve güvenliği ile artık daha yakından ilgilenmektedir.²²

Çin'in Ortadoğu'ya yönelik politikası ABD gibi güç kullanmaya dayanmamaktadır. Çin'in bu yaklaşımı "Barışçı Yükseliş" diye adlandırılan tutumdur. Ortadoğu'da barış ve istikrar istiyorsa; bu sadece petrol sevkiyatının istikrarı için değil, Çin'in bölgedeki tüm ülkelerle iyi ilişkiler sürdürme isteğinden kaynaklanmaktadır. Çin'in ilgilendiği iki önemli Ortadoğu sorunu var. Biri İsrail-Arap barış süreci, diğeri de Körfez sorunudur. Birinci konuda, Çin iki tarafı da müzakere masasına oturmaya çağırmaktadır. Bugün için en önemli şey barış sürecinin tekrar başlamasıdır. Tek taraflı çözüm bu sorunun sona ermesini sağlamayacaktır. Irak konusunda ise Çin, ABD'nin tek yanlı yaklaşımına katılmamaktadır. Çin, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin kararı olmadan yapılacak savaşa karşı çıkmış ve her zaman Konseyin, sorunun çözümü için doğru yer olduğunu savunmuştur. Çin'in tutumu Avrupa ülkelerinin, özellikle Fransa ve Rusya'nın tutumu ile aynı paraleldedir. Bu tutum İran konusunda da devam etmektedir. İran'la önemli enerji anlaşmaları bulunan Çin, nükleer faaliyetlerinin durdurmaya yanaşmayan İran'a askeri bir müdahaleden yapılmasından çok, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi çerçevesinde diplomatik yolların izlenmesi gerektiği konusunda ısrar etmektedir.²³

Son yıllardaki ekonomik yükselişinden dolayı Çin'in ilerde özellikle 2020-2025 yıllarında ABD'ye meydan okuyabilecek bir güç haline gelebileceği ileri sürülmüştür. Bundan dolayı Çin'in komşu ülkeleri özellikle Güneydoğu Asya ülkeleri ile ABD gibi hegemonik güçler

²¹ Mesut Hakkı CAŞIN, "Yeni Küresel Güç Adayı Çin'in Avrasya-Pasifik Ekseninde Enerji Politikalarında Rekabetçi Girişimleri", (Der.) Atilla Sandıklı, İlhan Güllü, **Geleceğin Süper Gücü Çin**, TASAM Yayınları, İstanbul, 2005, s.140-145.

²² Yang GUANG, Mehmet ÖĞÜTÇÜ, "Çin'in Ortadoğu'daki Çıkarları", **Turkishtime**, Türkiye İhracatçılar Meclisi Yayınları, 15 Haziran - 15 Temmuz 2004, s. 29-30

²³ Çağdaş ÜNGÖR, "Çin'in Ortadoğu Politikası", (Der.) Atilla Sandıklı, İlhan Güllü, **Geleceğin Süper Gücü Çin**, TASAM Yayınları, İstanbul, 2005, s.154-156

"Çin Tehdidi" kavramını ortaya atmışlardır. Bu çerçevede mevcut uluslararası sistemin dışında ve farklı bir rejime sahip Çin'in, demokrasi sistemini bozacağına dair yorumlar yayılmaktadır. Önümüzdeki dönemde ekonomisinin hızlı gelişiminin neticesinde Çin'in büyük güç olacağı ve uluslararası sistemde önemli bir rol üstlenerek dünya dengesini değiştireceğinden endişe edilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM ÇİN EKONOMİSİ

Dünya ekonomi tarihinde bugüne kadar hiçbir ülke Çin Ekonomisi kadar süratle büyümemiştir ve insanların yaşam standardını bu kadar yükseltememiştir. Genel olarak bakılırsa Çin'in ekonomik başarısı; büyük ölçüde istikrarlı hükümetlere, yüksek tasarruf ve yatırım oranlarına, dinamik ticarete, yatırım ve sanayi politikalarına, stratejik planlamaya, enflasyonun ve kamu açıklarının kontrolüne ağırlık veren makro ekonomik politikalara dayanmaktadır.

1989-2005 arası dönemde her yıl ortalama %9.3 düzeyinde istikrarlı bir kalkınma hızını sürdürebilen Çin'de büyüme oranı 2003 yılında %9.1, 2004'te %9.25 ve 2005'te %9.8 olarak gerçekleşmiştir.

Çin'de enflasyonun %5'lerin altında seyretmesi, asgari ücretle yaşamaya çalışan 1 milyar kadar insanın alım gücünü olumlu etkilemektedir.

Çin 1 milyarı geçen nüfusu ile sadece pazardaki tüketiciyi değil aynı zamanda sosyalist Pazar ekonomisi modeli²⁴ ile de dünya pazarları için rekabete dayalı yeni bir üretimi ifade etmektedir. Sosyalist Pazar ekonomisi 1970'li yılların sonlarından itibaren Deng Xiaoping tarafından ortaya konmuştur. Çin'in sosyal ve ekonomik açıdan geçirmekte olduğu değişim Şangay gibi sanayi ve ticaret merkezlerini Los Angeles, San Francisco gibi merkezlere alternatif olarak ortaya çıkarmıştır.

Çin, planlı ekonomiden serbest ekonomiye geçiş sürecini, 1978'den beri uyguladığı reformlarla yumuşatarak sistem çatışmasının yaşanmasını engellemiştir. Bu büyük ülke 1990-2003 yılları arasında toplam ihracatını 8 katına, kişi başına düşen milli gelirini de 3 katına çıkarmıştır. Ayrıca 50 milyar doları aşkın doğrudan yabancı yatırımı da ülkesine çekmiştir. Çin'in Amerika'dan sonra dünyada en fazla yabancı yatırım çeken ülke olmasında bölgesel ve küresel düzeydeki çabaları etkili olmuştur. Ayrıca 2001 yılında DTÖ'ye üye olması, yabancı yatırımcıların Çin yönetimine olan güvenini de arttırmıştır.

Tekstil kotalarının 1-Ocak-2005 tarihinden itibaren DTÖ tarafından tamamen kaldırılmış olması Çin'i dünya ticaretinde ciddi bir tehdit olarak ortaya çıkarmıştır. Çin tarafından uygulanan sanayi ve dış ticaret stratejilerinin özellikleri ise;

- Bu stratejiler dışa dönüktür.
- Serbest piyasa güçlerine ve piyasa mekanizmasına bağlıdır.

²⁴ Sosyalist piyasa ekonomisi; sosyalizmden vazgeçmeden piyasa ekonomisi şartlarını işletmektir.

- Ekonominin büyümesini sağlayan itici güç ihracat olmuştur.
- Ekonominin liberalleşmesi temel unsur olarak kabul edilmiştir
- Bu stratejilerin olumlu sonuçları;
- Düşük enflasyon,
- Fiyat istikrarı,
- Yüksek büyüme hızı,
- İhracatta büyüme ve
- Dış borçlarda azalmadır.

2.1. Küreselleşme Sürecinde Çin Ekonomisinin Yapısal Dönüşümü

Çin'in dünya ekonomisi ile bütünleşmesi; serbest ticaretinin, para ve finansmanın küreselleşmesi olarak belirtilebilir. 1979 reformlarından önce Çin'de kısa vadeli krediler dışında finansman ihtiyacını karşılayacak sermaye piyasası bulunmuyordu. Yani uluslar arası piyasa ya da kurumlardan borçlanılması, yabancı yatırımlara izin verilmesi söz konusu değildi ve milli paranın döviz kuru devlet tarafından belirlenmekte idi.

Şu anda Çin'de izlenen yol, kapitalist sisteme yakındır. Fakat Çin'de önemli ekonomik politikaları uygulayabilmek ve kapitalizmin finansal çağını oluşturabilmek için gözetim altında dış pazara açılma söz konusudur ve bu devlet tarafından uygulanmıştır. Yani Çin'in uyguladığı model , "Sosyalist Pazar Ekonomisi" olarak adlandırılabilir.

Çin gerçekleştirdiği yüksek büyüme hızına rağmen kişi başına düşen milli gelir seviyesi bakımından orta gelirli ülkeler grubunda yer almaktadır. Çin GSMH'sinin yarıdan fazlası dış ticaretten elde edilmektedir. Ekonomik gelişmede sektörlerin payı, az gelişmiş ülkelere özgü bir dağılım göstermektedir. Örneğin, hizmet sektörünün üretim ve dış ticaretteki yeri zaman zaman sanayi sektörünün gerisinde kalmaktadır. Hizmet sektörü Çin GSMH'sinin üçte birini oluşturmakta ve ekonomideki istihdamın %85'ini sağlamaktadır.

2.2. Çin'in Ekonomik Gelişme Sürecinin Bölgesel ve Küresel Açından Önemi

Küreselleşme süreci, Güney Asya ve Pasifik Ülkeleri üzerinde önemli değişikliklere yol açmıştır. Dünya ticaretinde bir zamanlar çok küçük bir paya sahip olan bölge ülkeleri günümüzde üst sıralara yükselmiştir. (Çin, Güney Kore...)

Çin bir taraftan kendi bölgesini içine alan örgütlenmelere giderken diğer taraftan da dünyanın diğer bölgeleriyle ilişkisini güçlendirmektedir. Asean Örgütü Çin'in bölgedeki etkinliğini artırması açısından önemlidir. Güneydoğu Asya'da bulunan ülkeler arasında daha çok sosyal ve ekonomik yardımlaşma ve dayanışmayı hedef olarak belirlemiş olan Asean, kurulduğu tarihten bu yana bir yandan üye ülkeler arasında diğer taraftan da üçüncü ülkelerle ticareti ve işbirliğini geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmaktadır. (Asean Bölge Ülkeleri; Bruney, Kamboçya, Endonezya, Laos, Malezya, Birmanya, Filipinler, Singapur, Tayland, Vietnam)

Çin'in en çok ithalat yaptığı ülkeler Japonya, Tayvan ve Güney Kore'dir. Çin, ABD ve Avrupa ile yaptığı dış ticarete fazla verirken Güneydoğu Asya ülkeleri ile yaptığı dış ticarete açık vermektedir.

Çin ekonomisinde, emek yoğun ve gelişme kapasitesi yüksek tekstil, hazır giyim, deri, kürk, elektrikli makine gibi ürünler büyük avantajlar sağlamaktadır. Çin ekonomisinde dış ticaretin fazla vermesi, Çin'in düşük işçiliği ile izah edilebilmektedir. Çin'in %9'luk büyüme ritmini sürdürmesi halinde 2010 yılında ekonomi büyüklüğü açısından dördüncü sıraya kadar yükselmesi beklenmektedir.

2.3. Çin Ekonomisinin Küresel Ekonomi ile Bütünleşmesini Kolaylaştıran Faktörler

Çin, küresel ekonomiyle bütünleşmenin ilk adımını bölge ülkeleriyle birlikte atmıştır. Örneğin, Doğu Asya ve Pasifik bölgelerinin GSYİH'sinde meydana gelen artışta Çin'in %9 oranında kaydettiği büyümenin de önemli etkisi olmuştur.

Çin'in ucuz işgücü; emek yoğun üretimde Çin'e yüksek rekabet gücü sağlamaktadır. Çin iç talebinin sönük olmasına rağmen ekonomisinin dışa açılması sayesinde dış talebin artmasıyla yüksek oranlarda GSYİH artışı gerçekleştirebilmiştir.

Çin ekonomik entegrasyonunun diğer bir göstergesi de uluslar arası ticarete katılma payıdır. Çin'in uluslar arası ticaret hacminin ve ülkeye çektiği yabancı sermaye hacminin GSYİH içindeki payı küresel ekonomiye entegrasyonu açısından önemli bir göstergedir.

Çin ithalatının büyük bölümünü bölgesindeki ülkelere yaparken ihracatını ise daha çok batılı ülkelere yapmaktadır.

Çin'in dünya ekonomisine entegrasyonu yolundaki atılım, yabancı sermayeli şirketlerin üretimi vasıtasıyla ortaya çıkan dış ticaret yoluyla olmuştur. Çin 1990 yılından itibaren devlet sektörünün endüstriyel üretim içindeki payı yarı yarıya düşmüştür. Bununla birlikte devlet sektörü, sermaye yoğun ve genellikle büyük ölçekli endüstrileri elinde tutma eğilimi göstermektedir.

Çin'e yapılan yabancı yatırımlar genel olarak ABD, Kanada, Tayland ve Avustralya'da yaşayan Çin kökenliler tarafından yapılmaktadır. Çin ekonomisinin ana sorunları; verimsiz devlet kuruluşları ve sorunlu krediler nedeniyle zayıf durumda olan finans sektörüdür. Devlet teşebbüslerinin yeniden yapılandırılması, ekonominin üretkenliğini arttırmak için gerekli reformların başında gelmektedir. Bankacılık sektöründe ise yeni kurulan Bankacılık Denetleme Komisyonu, bankaları gözetleme ve denetleme görevini merkez bankasından devralmıştır. Çin'de sorunlu kredilerin toplam kredilere oranı %40'dan fazladır.

Artan ihracat performansı, yüksek miktarda yabancı sermaye ve döviz rezervleri sayesinde Çin Ekonomisi dışsal olumsuzluklara karşı olan hassasiyetini azaltmıştır. Döviz rezervlerindeki artışın en önemli nedeni; doğrudan yabancı yatırımların çoğalmasındır. Çin ekonomisi satın alma gücü paritesine göre ABD'den sonra dünyanın ikinci büyük ekonomisidir.

Çin 2004 yılında Japonya'yı geride bırakarak ABD'den sonra en fazla petrol tüketen ikinci ülke olmuştur. OPEC ülkelerinin petrol fiyatlarını belli bir seviyede tutmasında Çin'den gelen petrol talebi çok önemli rol oynayacaktır.

Çin ekonomisi hızla gelişirken aynı hızla merkezden uzaklaşarak bölgelerde yoğunlaşmaktadır. Bölgelerin sırayla gelişip modernleşmesi ve dolayısıyla zenginleşmesi sağlanmaktadır. Devlet yatırım yapılmasını istediği bölgelerin altyapısını geliştirip, kara ve demiryollarını yapmaktadır. Bunları yaptıktan sonra da yerli ve yabancı sermayeyi bölgeye davet etmektedir.

2.4. Çin Ekonomisinin Belli Başlı Özellikleri;

- Çin 2050 itibariyle ölçek açısından ABD ekonomisine yetişmiş olacaktır.
- Çin ile birlikte dünyadaki ekonomi merkezi olma cazibesi Asya'ya kayacak, ABD'nin etkinliği azalacaktır.
- Çin'in kişi başına düşen gelir açısından alt sıralarda yer alması, nüfusunun çok olmasından kaynaklanmaktadır.
- Çin haftada 1 milyar dolar yatırım almaktadır.
- Çin ile Asean arasındaki ticaret hacmi 2005 yılında 130.4 milyar dolara ulaşmıştır. Bu miktar 2004 yılına göre %23.1 artış göstermiştir. Bu arada Çin ve Dünya Bankası arasındaki işbirliği ilişkilerinin sürekli yoğunlaşması Çin'i, Dünya Bankası'ndan en çok borç alan ülke konumundan, Dünya Bankası'nın önemli bir hissedarı ve stratejik işbirliği ortağı durumuna getirmiştir. (Çin son 25 yıl içinde Dünya Bankası'ndan toplam 40 milyar dolar kredi almıştır.)²⁵
- Çin'de yabancı sermaye girişi fazladır ama yerlilerin de tasarruf oranları çok yüksektir. 2004 yılında tasarrufların GSYİH'ye oranı %49.8'dir. Buna bağlı olarak yerlilerin yatırımları da yüksek sayılabilecek oranlardadır. 2004'te sabit sermaye yatırımları GSYİH'nin %46.6'sına denk gelmiştir.
- Çin'in dış ticaret fazlası 2005 yılında bir önceki yılın 3 katına çıkarak 101.88 milyar dolar olmuştur. 2005'te ihracatı %28.4 artarak 762 milyar dolar, ithalatı ise %17.6 artışla 660 milyar dolar olmuştur. Böylece Çin'in toplam küresel ticareti 1.42 trilyon dolara ulaşmıştır. Çin'in AB ile yaptığı iki yönlü ticaret 2005 yılında %22.6 artışla yaklaşık 217.3 milyar doları bulmuştur.
- Çin'in topladığı vergiler 382 milyar dolara ulaşmıştır. Toplanan vergideki bu artış bir önceki yıla göre %20'lik bir fark kaydetmiştir. Çin'in devlet kasasına giren vergi gelirlerindeki yükseliş, artan kişisel gelirlerin ve şirket karlarının işareti olarak kabul edilmektedir.
- Çin dünyanın en çok enerji üreten birinci, en fazla enerji tüketen ikinci ülkesidir.
- Çin Halk Cumhuriyeti'nde gerçekleşen sanayi üretiminin yaklaşık %75'i kamu işletmeleri tarafından gerçekleştirilmektedir.

²⁵ <http://www.tr.chinabroadcast.cn> (29.01.2006)

- 2003 yılı verilerine göre tarım sektörü Çin ekonomisine %14.6 oranında katkıda bulunmuş ancak işgücününün %42.6'sına denk gelen 313 milyon çalışanı istihdam etmiştir. 2004 yılında tarım üretimi doğrudan sübvansiyonlarla desteklenmiş ve 455 milyon tonluk üretim hedefi aşılmıştır. Bu da artan tahıl fiyatlarının 2005 yılından itibaren durulmasına ve enflasyonist baskıların azalmasına olanak vermiştir.
- Çin'de hizmet sektörü henüz gelişmemiş olmasına rağmen DTÖ yükümlülükleri uyarınca reformlara tabi tutulmaktadır. Ülkede bankacılık sektörünün %60'ı dört büyük bankanın elindedir ve bu bankalar sık sık devlet müdahalesine maruz kaldığı için sağlıklı bir yapıya sahip değillerdir. Asya Kıtası'nda Japonya'dan sonra ikinci büyük borsa Çin'de yer almaktadır. 2005 yılı ve sonrasında iş dünyası finansmanının banka kredilerinden çıkarak sermaye piyasalarına kayması beklenmektedir.
- ÇHC, 1978 sonrasında ekonomik serbestleşme sürecine girmiş, tarım reformuyla açlık sorununa çare bulmak için çabalamış, ağır sanayiden hafif sanayiye geçiş yaparak Doğu sahillerinin zenginleşmesine ön ayak olmuş ve bugün artık gelişmekte olan ülkeler sınıfından gelişmiş ülkeler sınıfına doğru yol alan bir ülke konumuna gelmiştir.
- Demir-çelik dünyanın en büyük üreticisi ve ithalatçısı konumundadır.
- AR-GE çalışmalarına dünyada en fazla kaynak ayıran ikinci ülkedir.
- Uluslar arası ticarete ABD ve Almanya'nın ardından üçüncü sıradadır.

Tablo 2: Çin Ekonomisi Değerleri

	2001	2002	2003	2004
GSYİH	1.175,70	1.270,70	1.448,00	1.681,30
GSYİH Büyüme Oranı (%)	7,5	8	9,3	9,5
Enflasyon (%)	0,7	-0,8	1,2	3,9
İhracat (Milyon \$)	266,1	325,7	438,3	593,4
İthalat (Milyon \$)	232,1	281,5	393,6	534,4
Dış Ticaret Dengesi (Milyon \$)	17,4	35,4	45,9	68,7
Döviz Rezervi (Milyon \$)	215,6	291,1	408,2	614,5
Dış Borçlar (Milyon \$)	170,1	168,3	193,6	227,2

Kaynak: DİE

Dünyanın en büyük nüfuslu ve altıncı büyük ekonomisi olan Çin küresel ekonomiyi büyük ölçüde etkilemiş ve etkileyecektir. Çin'in bu ekonomik gelişim süreci gelişmiş ülkeler için nispeten fırsat olurken, dünyanın geri kalanı için tehdit olarak nitelendirilebilmektedir.

Çin'in bölgeleri arasındaki dengesiz gelişme, kırdan kente göç ve nüfusun hızla yaşlanmasının doğuracağı sosyal sorunlar ekonomik gelişimin sürekliliğini tehlikeye düşürebilecektir. Çünkü; büyümenin; verimlilikteki artıştan değil kaynaklardaki artıştan ileri geldiği düşünülmektedir. Çin, ekonomisindeki büyümeye eşdeğer büyümeyi verimlilik artışında gösterememektedir. Yabancı sermayedeki yoğun yatırımlar, işletmelerde sermaye

verimliliğini ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca Çin'deki yatırımlarda öz sermaye azlığı önemli bir risk oluşturmaktadır.

2.5. Çin Dış Ticareti

Çin'in dış açılma oranı % 70 olup (dış ticaret / GSYİH) olup, ülkeye gelen doğrudan yabancı yatırım bakımından (2004'te yaklaşık 60,3 milyar dolar) ABD'den sonra ikinci sırada yer almaktadır.

2002 yılında % 44,2 olan Çin'in dış ticaretindeki artış hızı 2003'te de % 44,6 oranında artmaya devam etmiştir. Ancak 2004 yılında %35,3 oranında büyüme sergileyen dış ticaret, Çin'in ihracatında gerileme anlamına gelmektedir (Tablo 1). Söz konusu yavaşlama gerçekte ithalattaki azalmadan kaynaklanmaktadır. 2003 yılında %42,6 oranında büyüyen ithalat 2004 yılında % 36,0 oranında yavaşlayarak artmıştır. Buna karşılık ihracatta ise 2003 yılında bir önceki yıla göre %35,4 olan büyüme oranı 2004 yılında %35,7 oranında devam etmiştir.²⁶

Tablo 3:1994- 2004 Yılları arasında Çin Halk Cumhuriyeti'nin Dış Ticareti (Milyar \$)

Yıllar	İhracatı	İthalatı	Ticaret Hacmi	Tica. Dengesi
1994	102.6	95.3	197.9	7.3
1995	128.1	110.1	238.2	18.0
1996	151.1	131.5	282.6	19.6
1997	182.7	136.4	319.1	46.3
1998	183.5	136.9	320.4	46.6
1999	194.7	158.7	353.4	36.0
2000	249.1	214.7	463.8	34.4
2001	266.0	232.0	498.0	34.0
2002	325.6	281.4	607.0	44.2
2003	438.2	393.6	831.8	44.6
2004	584.5	549.2	1.133.7	35.3
2005	762.2	660.1	1.422.5	102.1

Kaynak: The Economist Intelligence Unit/Country by Country 2005

Çin'in dış ticareti 2005 yılında bir önceki yıla göre yüzde 23.2 artarak, 1,4 trilyon doları geçmiştir. Dış ticarete elde edilen bu başarı uluslar arası alandaki başarıların sonucudur. Çin, ithalatın büyük bir bölümünü bölgesindeki ülkelerden yaparken ihracatını ise daha ziyade gelişmiş batılı ülkelere yapmaktadır.

Tablo 4: Çin'in İhracat ve İthalat yaptığı ilk 8 ülke

2004			2004		
Milyar Dolar	İhracat	Toplam %	Milyar Dolar	İthalat	Toplam
Toplam	593,4	100	Toplam	561,4	100
ABD	124,9	21,1	Japonya	94,4	16,8
Hong-Kong	100,9	17,0	Tayvan	64,8	11,5
Japonya	73,5	12,4	Güney Kore	62,2	11,1
Güney Kore	27,8	4,7	ABD	44,7	8,0
Almanya	23,8	4,0	Almanya	30,4	5,4
Hollanda	18,5	3,1	Malezya	18,2	3,2
İngiltere	15,0	2,5	Hong-Kong	14,0	2,5
Singapur	13,5	2,3	Rusya	12,1	2,2
AB(15)	107,1	18,1	AB(15)	70,1	12,8

Genel olarak Çin'in ithalatı, sanayisinde üretimi beslemeye yöneliktir. Yatırım yapan yabancı şirketlere, ihracat yapmaya yönelik üretimde kullanılmak üzere ithalat izni verilmektedir. 2004 yılında çeşitli madenler, kauçuk, kağıt, yağ gibi hammaddelerin ithalatı, yıllık olarak ortalama %62'lik artış göstermektedir. Aynı yıl, 48 milyar dolar olarak gerçekleşen petrol gibi enerjiye dayalı ürünlerin ithalatı ise yıllık olarak ortalama %64,5'lik artış göstermektedir. Dünya piyasalarında deri gibi bazı malların fiyatların artışı, arz artmadığı için talebin karşılanamamasından kaynaklandığı halde petrol gibi ürünlerde taleple birlikte arz da artmış olmasına rağmen arz artış oranıyla talep artış oranı arasındaki fark nedeniyle fiyatlar yükselmiştir. Genel olarak Çin'in ithalat rakamlarının yükselmesinde söz konusu hammaddelerin fiyat artışları da etkili olmuştur. Çin'in 2004 yılındaki ithalat miktarı 2003 yılına göre bütün ülkeler bazında azalırken, ihracatı AB ülkeleri yönünde artmıştır.

Çin ekonomisi demir ve çelik gibi sanayisini besleyen hammaddeler bakımından tamamıyla dışa bağımlı olmakla birlikte bu malların dış ticaretteki payı som zamanlarda azalmıştır. Ancak bu durum, iç piyasanın bu ürünlerde doyum noktasına ulaşmış olmasından değil, ihracatı artırmaya yönelik baskıcı politikalarından kaynaklanmaktadır.

İhraç edilmek üzere ithal edilen ara mallar ise toplam ithalatın % 55'ini oluşturmaktadır. İthalattaki asıl büyük artış tarıma dayalı gıda maddelerinde görülmektedir. Bu ürünlerin toplam ithalatında %54 artış olurken, bunun içinde hububat ithalatı üç kat artmış, canlı hayvan ithalatı ise %88 artış göstermiştir. Tarıma dayalı ticaretteki açık 4,6 milyar dolar olup uzun süre devam edecek niteliktedir. Çin ekonomisinde tarımsal kesim, ülkenin yakaladığı gelişme sürecinin dışında kalmıştır.²⁷ Tarım ürünleri miktarı yetersiz olmakla birlikte uluslar arası pazarlarda rekabet gücünden uzaktır.

Çin'in ihracat yapısı, ithalatı ile benzerlikler göstermektedir. Katma değer oluşturan mallar daha çok emek gücüne dayalı elbise, günlük tüketim maddeleri, ev aletleri ve

²⁶ David Hale et Hughes Hale, s. 9

²⁷ http://www.mfe.org/dossiers_pays/dossiers.asp (29.01.2006)

kahverengi eşyalar gibi mallardan meydana gelmektedir. Plastik, deri, tekstil, ağaç gibi dönüştürülmüş mallar ise ihracatın % 40'ını oluşturmaktadır. Bunların içinde de hazır giyim %19, ayakkabı % 17, mobilya % 40, oyuncak 514 oranında paya sahiptir²⁸.

İmalat sanayine, özellikle de elektrik ve elektroniğe dayalı malların içinde taşımacılıkta kullanılan araç gereçler, bilimsel araçlar önemli bir paya sahiptir. Bu mal grubunda yerel ürünlerin sağladığı katma değerlerin % 30'dan % 40'a çıkıyor olması teknolojik alandaki gelişmeye işaret etmektedir.

2.5.1. Çin Dış Ticaretini Artıran Faktörler

Çin, yaklaşık 15 yıllık bir çabanın ardından DTÖ'ye üye olmak suretiyle ekonomisinin, yapısal reform sürecinde ve dünya ticaretine uyumunda önemli bir aşamayı gerçekleştirmiştir. İhracatta dünya yedinci olan Çin, kurallara dayalı çok taraflı ticaret sistemine dahil olarak, ilk kez dünyanın ticari kural ve disiplinlerine tabi olmuştur. Çin'in dış dünyaya uyumunun, ticari ilişkileri dünya genelinde hızlandırarak ekonomik büyümeye yol açacağı düşünülmektedir. Çin ve Tayvan'ın DTÖ üyeliklerinin, 2010 yılında dünya hasılasını yaklaşık %2, uluslararası ticareti % 3 artırması beklenmektedir. Çin'in dış ticaret hacminin artmasında DTÖ'ne üyeliği önemli rol almış olmakla beraber, başka faktörler de söz konusudur.

Son yıllarda Çin'in dış ticaret hacminin artmasında etkili olan faktörleri birkaç başlık altında sıralayabiliriz:

A) Ekonomide yapısal değişim: Çin, yaklaşık 25 yıldan beri devam ettirdiği ekonomik politikaların sonucunda dış ticareti artırmaya imkan veren bir üretim modeli gerçekleştirmiştir. Bunu sağlamak için Çin, ekonomide gelişme sürecinde iç ve dış dinamikleri uygun olarak kullanmıştır.

- Çin'in ihracatında hızlı artışı, para birimi Yuan'ın ABD doları ile birlikte uluslar arası piyasalarda değerinin düşmesi ile açıklamak kısmen doğru olsa bile, dış ticaret hacmindeki artışın asıl sebebi yapısal değişimdir.
- Ucuz, işgücü, maliyetleri azaltmış ve uluslar arası piyasalarda Çin mallarının rekabet gücünü artırmıştır.
- Ülkeye teknoloji girişinin kolaylıkla sağlanabilmesi, üretim kapasitesini ve malların kalitesini artırmıştır.
- Asya'daki üretim ve ticaret ağı Çin'in uluslar arası pazarlara uyumunu kolaylaştırmıştır.

B) Doğrudan yabancı yatırımlar: Çin'in dış ticaret hacmindeki artışta yabancı işletmeler önemli bir paya sahiptir. Yabancı şirketler son 15 yıl içinde toplam 550 milyar dolardan fazla yatırım yapmışlardır. Bu sayede Çin, 2004 yılında ülkesine çektiği 60,3 milyar dolar doğrudan

²⁸ http://www.mfe.org/dossiers_pays/dossiers.asp (29.01.2006)

yabancı yatırım ile dünya’da yabancı yatırım ile dünyada ikinci sırada yer almıştır. Yatırım yapan yabancı işletmeler, ihracata yönelik imalat sanayinde faaliyet göstermekte olup bunların içinde önemli bir bölümü Asya ülkelerinden gelmektedir. 2000 yılında Çin’in ihracatında Asya kökenli yabancı sermaye %48’lik orana sahip iken bu oran 2004’te %57’ye ulaşmıştır.

Tablo 5: Çin’deki 1994-2003 Yılları Arasındaki Doğrudan Yabancı Yatırımların Seyri

Yıllar	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Tutar	2,6	4,4	11,2	27,5	33,8	35,8	42,3	44,2	43,7	40,3	40,7	46,8	52,7	53,5

Kaynak: Birleşmiş Milletler, WIR

Ancak doğrudan yabancı yatırımların son yıllardaki artış hızında yavaşlama söz konusudur. 2000 yılından beri doğrudan yabancı yatırımların dünya genelinde düşme eğiliminde olması ve 2003 yılında SARS hastalığının bölgede ortaya çıkması bu düşüşte etkili olmuştur. Doğrudan yabancı yatırımların büyük bölümü (%63) Asya ülkelerinden gelmektedir. Yatırımlar son on yılda 11 milyar dolardan 60,3 milyar dolara yükselmiştir. Çin, ekonomisinin yabancı yatırımlara büyük ölçüde açılmaya başladığı 1990’lı yıllarda, Doğu Asya’ya yapılan yatırımların %10’unu, dünyadaki yabancı yatırımların ise %1,9’unu ülkesine çekmiştir. 2003 yılında ise, Doğu Asya bölgesindeki yatırımların %37’sini, dünyadakilerin ise %6,1’ini çekmiştir.

Doğrudan yabancı yatırımların Çin’e yönelmesinin başlıca nedenlerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz²⁹:

- Çin’in temsil ettiği potansiyel büyüklük ve bundan kaynaklanan pazarların büyüklüğü, dolayısıyla tüketici sayısının çokluğu,
- Politik ve sosyal açıdan ülkede istikrar ortamının sağlanmış olması,
- Altyapıdaki iyileşmeler
- Ekonomik gelişmedeki devamlılığın yıllık ortalama olarak %7-9 civarında büyümeye imkan vermesi.
- 2001 yılında DTÖ’ye giren Çin’in yabancı yatırımcılara hukuki açıdan güven vermiş olması.

Çin’in genel olarak tekstil, ev aletleri ve oyuncak gibi mallardaki üretimi yeni olmamakla birlikte bu mallar, 1980’li yıllardan itibaren yabancı sermayenin ülkeye girmesiyle uluslararası pazarlara taşınabilmiştir. Asya kaynaklı olan yabancı yatırımcılar başlangıçta, ithal ettikleri malları yeniden ihraç edilebilir şekilde dönüştürerek Çin’in dış ticaretinin gelişmesinde önemli ölçüde rol oynamışlardır.

Günümüzde Çin’in dış ticaretinin %60’ı yabancı sermayeli işletmeler tarafından gerçekleştirilmektedir³⁰. Otomobil, cep telefonu başta olmak üzere Çin ekonomisinin sektörlerinin çoğunda önemli paya sahiptirler. 2002 yılında ihracatın %52’si Batılı işletmeler tarafından yapılmıştır. New Balance Athletic Shoe yada Philips gibi şirketler Çin’i yabancı

²⁹ Cenap ÇAKMAK, “Gelişen Çin Ekonomisi ve Türk Dış Ticaretine Etkileri”, (Der.) Atilla Sandıklı, İlhan Güllü, **Geleceğin Süper Gücü Çin**, TASAM Yayınları, İstanbul, 2005, s. 302

³⁰ David Hale et Hughes Hale s.21

yatırımlar bakımından ön sıralara taşımışlardır³¹. Yerel sermayenin katma değer yaratma oranı ise %30 (elbise) ile %40 (elektronik eşya) arasındadır ve bu oranlar yıldan yıla artmaktadır.

Yabancı sermayenin %60'lık kısmı Asya bölgesinden özellikle de Hong Kong'dan gelmektedir. Bunun içinde ise Batıdan gelen sermayeye yakın oranda Çin ve Tayvan sermayesi bulunmaktadır. Çin'li sermayenin bir kısmı, ülkelerindeki yabancı yatırımı teşvik yasalarından faydalanmak amacıyla, Tayvanlılar ise Çin ile olan ticarete konan engelleri bertaraf etmek amacıyla bu yola başvurmaktadır. ABD yabancı yatırımcılar içinde %8,7 pay alırken AB %7,8 pay almaktadır³².

Yabancı yatırımlar, Çin'in ekonomik gelişiminde motor görevini üstlenirken bazı olumsuz sonuçları da ortaya çıkarmıştır. Yabancı yatırımların %86,4'ünün Çin'in kıyı şehirlerine, %9'unun orta bölgelere ve %4,6'sının batı bölgelerine yönelmiş olması, kırsal kesim ile endüstriyel bölgeler arasında gelişme düzeyi açısından büyük farklar ortaya çıkarmıştır. Ülkenin doğu bölgeleri GSYİH'nın %57'sini üretirken orta bölgeler %26'sını, batı bölgeleri ise %17'sini üretmektedir³³. Ülkenin ekonomik gelişmesinin finansmanında yabancı yatırımlar %10-12'lik paya (2003) sahip olmasına rağmen fiziki ve kurumsal altyapı bütün bölgelerde dengeli olarak sağlanamamıştır. Doğrudan yabancı yatırımlar, denize kıyısı olan bölgelerde yoğunlaşmış, bu durum bölgeler arasında gelişmişlik seviyesi bakımından dengesizlikler oluşturmuştur. Bununla birlikte Çin ekonomisinde üretim mekanizmasının modernizasyonu için yabancı yatırımların yeri çok önemlidir.

C) DTÖ'nün 1 Ocak 2005 itibariyle tekstilde kotaları kaldırması ve gümrük tarifelerini düşürmesi: 2001 yılında Çin'in Dünya Ticaret Örgütüne üye olması dış ticaret hacmini genişletmiştir. 1995 yılında Uruguay Round Ticaret Müzakereleri sonucunda kurularak 1948'den beri varlığını sürdüren GATT'ı bünyesine alan DTÖ günümüz itibariyle temel sayılan bazı anlaşmalar içermektedir. Çin'i dünya gündemine taşıyan, DTÖ'nün 1 Ocak 2005'ten itibaren tekstile uygulanan kotaların kaldırılması kararı bu anlaşmalar çerçevesinde alınmıştır. Bunlar:

- Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT 1994) ve bağlı anlaşmaları da dahil olmak üzere, mal ticaretine ilişkin çok taraflı anlaşmalar,
- Hizmetler Ticaretine İlişkin Genel Anlaşma (GATS),
- Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması.

Mal ticaretine ilişkin çok taraflı anlaşmalar, DTÖ'ne üye ülkelerindeki ticari kuruluşların birbirleriyle adil rekabet koşullarında ticaret yapabilecekleri serbest ve açık bir ticaret sisteminin oluşturulmasını hedeflemektedir. GATT ve onun tamamlayıcı anlaşmaları bazı basit ilke ve kurallara dayanmaktadır. GATT'ın çerçevesini oluşturan dört temel kuralı aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

³¹ Çakmak, a.g.e., s. 303

³² http://www.mfe.org/dossiers_pays/dossiers.asp (28.01.2006)

³³ David Hale et Hughes Hale s.7

- Tarifeler aracılığıyla yerel sanayinin korunması: Üye ülkelerin yerel üretimlerini yabancı rekabete karşı koruyabilmelerini öngörmektedir. Ancak bu koruma, tarifeler aracılığıyla gerçekleştirilebilmekte, miktar kısıtlamaları bazı sınırlı durumlar dışında yasaklanmaktadır.
- Bağlı tarifeler: Üye ülkeler, yerel üretime yönelik korumacılığı azaltmaya veya kaldırmaya zorlanmaktadır. Çok taraflı ticaret müzakerelerinde, düşürülen tarifeler her ülkenin ulusal tarife taviz listelerinde sıralanarak ilave artışlara karşı bağlayıcı hale gelmektedir. Listeler bu şekilde GATT hukuk sisteminin ayrılmaz bir parçası olmaktadır.
- En çok kayırılan ülke muamelesi (MFN): Bu kural, ithal ve ihraç edilen mallar bakımından tarifelerin ve diğer uygulamaların, ülkeler arasında ayırım yapılmaksızın uygulanmasını gerektirmektedir. Buna göre bir ülkenin ithal ürünlerine, diğer ülkelerden gelen ithal ürünlere kıyasla daha yüksek gümrük vergileri uygulama olasılığı ortadan kalkmaktadır. Ancak bu uygulamanın, tercihli yada gümrüksüz oranlara tabi olan bölgesel ticaret düzenlemeleri türünden istisnaları vardır. Bunun yanı sıra Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi tarafından sunulan istisnalar da mevcuttur. Bu sistem uyarınca, gelişmiş ülkeler geliştirmekte olan ülkeler menşeli malları gümrüksüz ithal etmekte yada tercihli tarife uygulamakta ancak diğer ülkeler menşeli ithal mallara MFN vergilerini uygulamaktadır.
- Ulusal muamele kuralı: Bu kural, iç vergilerin ve iç düzenlemelerin uygulanması çerçevesinde ithal ürünler ile benzer yerel mallar arasında ayrımcılığı yasaklamaktadır. Gümrük vergilerinin ödenmesiyle bir ürün ülke pazarına girdikten sonra uygulanan bir iç verginin (satış vergisi veya katma değer vergisi gibi), ulusal veya yerel kaynaklı bir ürüne uygulanandan daha yüksek oranda uygulanması söz konusu değildir.

Yukarıda sıralanan kurallara ek olarak, ithalatçı ülkenin gümrüklerinden giriş yapan ürünleri yönlendiren genel kurallar da bulunmaktadır. Bu kurallar, dört temel kuralı tamamlamaya yöneliktir.

Gümrük tarifelerinin 1 Ocak 2005'ten itibaren ortalama olarak %10'un altına düşmesi ve ihracatın bir bölümü DTÖ tarafından gözetilen ülkeler prensibinin uygulanmasıyla 2005'te tekstil anlaşmaları çerçevesinde, gelişmiş ülkelerin ithalatlarında tekstile uygulanan kotaların kaldırılması Çin'in ihracatını önemli ölçüde artırmıştır.

Bu etki, Çin'in 2004 yılı dış ticaret rakamlarına da yansımıştır: İhracat bir önceki yıla göre %35,4 oranında artarak 584 milyar dolar gerçekleşirken, ithalat da bir önceki yıla göre %36 oranında artarak 549 milyar dolara ulaşmıştır. Toplam 1.133,7 milyar dolar olarak gerçekleşen dış ticaret, önceki yıla göre %35 oranında artış göstermiştir.

Çin dış ticaretinin artmasında ihracattaki kadar ithalattaki artış da önem arz etmektedir. Özellikle yeniden ihraç edilmek üzere yapılan ithalat, önemli bir paya sahip bulunmaktadır. Bu nedenle Çin dış ticaretinin büyümesinin dünya pazarına iki yönlü etkisi söz konusudur: Birincisi, Çin'in ihracatta patlama yaparak diğer ülkelerin dış ticaret dengelerini değiştirmiş

olması, ikincisi ise ekonomik gelişmesini ve üretim gücünü artırmak için dış dünyadan hammadde ithal ederek girdilerin piyasa fiyatlarını yükseltmiş olmasıdır. Bunun en açık örneği dünyadaki petrol fiyatlarının artışında görülmektedir. Çin, dünyadaki petrol ithalatında ikinci sıraya almaktadır. Dünyadaki alüminyum, demir, çelik ve deri üretiminin 1/3'ten fazlasını Çin tüketmektedir. Söz konusu hammaddelerde arz konusunda sorunlar yaşanmaya başlamıştır.

Tablo 6 :Türkiye'nin İlk On Ürün İtibariyle Çin Halk Cumhuriyeti'nden İthalatı (\$)

ÜRÜN TANIMI	2004
Diğer bitümenli taşkömürü	143.670.469
Alıcısı bulunan verici portatif (cellular) telsiz telefon cihazları	138.408.758
Portatif numerik otomatik bilgi işlem makineleri, ağırlık<10kg	130.525.841
Monitörler	118.770.963
Pencere/duvar tipi klimalar (aynı elemanlı sistemler)	72.173.718
Dokunmuş mensucat (pamuklu, kesilmiş atkı iplikli)	65.241.241
Bilgi işlem makinelerinin birleştirilmiş elektronik aksam, parça,	62.676.831
Otomatik bilgi işlem makinelerinin diğer birimleri	45.738.923
Motosikletler (İçten yanmalı pistonlu, motorlu)	40.351.688
İnk jet tipi yazıcılar	39.875.183

Kaynak: DİE

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM TÜRKİYE-ÇİN İLİŞKİLERİ

3.1. Siyasi İlişkiler

1949 yılında kurulan Çin Halk Cumhuriyeti ile 1971 yılına kadar iki ülke arasında resmi anlamda bir ilişki mevcut değildi. Türk ve Çin halkları arasında tarihten gelen dostluk bağları mevcuttur. Türkler ile Çinliler arasındaki ilişkilerin tarihi Çin'in Han Hanedanlığı (M.Ö. 209-M.S. 220) ile ilk Türk Devletlerinden Hun İmparatorluğu dönemine kadar gitmektedir. Çin tarihinin en parlak ve istikrarlı olduğu Tang Hanedanlığı döneminde de (618-907) kuzeyde hüküm sürmekte olan Göktürkler'le yakın ilişkiler kurulmuş, tarihi "İpek Yolu" en canlı dönemini yaşamıştır. Tarihi İpek Yolu, sadece Türk ve Çin halkı arasında ticareti mümkün kılmamış, sosyal ve kültürel bağlar açısından da karşılıklı etkileşimin sürdürülmesini sağlamıştır.³⁴

Türkiye, Çin Halk Cumhuriyeti'ni 4 Ağustos 1971 tarihinde imzalanmış anlaşma "Diplomatik İlişki Kurulmasına dair Ortak Bildiri" anlaşması ile resmen tanımıştır. Türkiye, Çin Halk Cumhuriyeti'ni Çin'in tek yasal temsilcisi olarak kabul etmekte ve "Tek Çin" politikası izlemektedir. 1971 yılından bu yana karşılıklı dostluk ilişkileri ve işbirliği sürekli olarak gelişmekte; siyasi, ekonomik, askeri, kültürel ve diğer alanlardaki temalar günden güne artmaktadır. 80'li yıllardan 2000'li yıllara gelene kadar ki siyasi gelişmelere bir göz atarsak;

- 1982 yılında Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Kenan Evren Çin'i ziyaret etmiştir.

³⁴ http://www.mfa.gov.tr/MFA_tr/DisPolitika/Bolgeler/DoguAsyavePasifik/CHC/CHC.htm (16.02.2006)

- Mayıs 1984'te Çin Devlet Başkanı Li Xiannian Türkiye'yi ziyaret etti.
- Ekim 1985 Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Karaduman Çin' i ziyaret etti.
- Temmuz 1986 Çin Halk Cumhuriyeti Başkanı Zhao Ziyang Türkiye' yi ziyaret , etti.
- Mart 1989' da Türkiye-Çin Halk Cumhuriyeti konsolosluk anlaşması imzalanmıştır.
- Eylül 1992' de hukuki, ticari ve cezai konularda adli yardımlaşma anlaşması imzalandı.
- Mayıs 1995' de Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel Çin' i ziyaret etmiştir.
- Ağustos 1996 Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Kalemli Çin' i ziyaret etmiştir.
- 1996' da Çin Halk Cumhuriyeti Kongre başkanı Kiao Shi Türkiye' yi ziyaret etmiştir.
- Mayıs- Haziran 1998, Türkiye Cumhuriyeti Başbakan yardımcısı Bülent Ecevit ve Dışişleri Bakanı İsmail Cem Çin'i ziyaret etti.
- Nisan.1999, Çin Halk Kongre başkanı Li Peng Türkiye' yi ziyaret etti.
- Şubat 2000, Türkiye Cumhuriyeti iç işleri Bakanı Saadettin Tantan Çin' i ziyaret etmiştir.
- Şubat 2000, TBMM Başkanı Yıldırım Akbulut, Çin' i ziyaret etti.
- Nisan 2000' de Çin Devlet Başkanı Jiang Zemin Türkiye' yi ziyaret etti.³⁵

3.1.1 Türkiye-ÇHC İkili Anlaşmaları

Türkiye ile Çin Halk Cumhuriyeti arasında yapılan ikili anlaşmalar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Tablo 7: Türkiye-ÇHC İkili Anlaşmaları

04 Ağustos 1971	Diplomatik İlişki Kurulmasına Dair Ortak Bildiri
14 Eylül 1972	Sivil Hava Ulaşım Anlaşması (Aralık 1986'da tadil edilmiştir.)
16 Temmuz 1974	Ticaret Anlaşması
18 Mayıs 1981	Ticaret Protokolü
19 Aralık 1981	Ekonomik, Sınai ve Teknik İşbirliği Anlaşması
11 Ocak 1984	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Genel Müdürlüğü ile ÇHC Radyo Televizyon Bakanlığı Arasındaki İşbirliği Protokolü
04 Haziran 1985	Anadolu Ajansı ile Xinhua Haber Ajansı Arasındaki İşbirliği Protokolü
06 Mart 1989	Konsolosluk Sözleşmesi
24 Aralık 1989	Resmi Pasaportların Dair Anlaşma Karşılıklı Olarak Vizeden Muaf Kılınmasına Dair Anlaşma

³⁵ http://www.hurgokbayrak.com/yeni_altsayfa_42.htm (16.02.2006)

19 Mart 1990	Standardizasyon Alanında İşbirliği Anlaşması
14 Ekim 1990	Sağlık Bakanlığı ile Çin Devlet Eczacılık İdaresi arasında Sağlık Alanında İşbirliği Yapılmasına İlişkin Anlaşma
30 Ekim 1990	Bilim ve Teknoloji Alanında İşbirliği Anlaşması
13 Kasım 1990	Yatırımların Karşılıklı Korunması ve Teşviki Anlaşması
09 Mayıs 1991	Turizm Alanında İşbirliği Anlaşması
28 Eylül 1992	Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Anlaşması
10 Ekim 1992	Sağlık Alanında İşbirliği Anlaşması
23 Ekim 1992	Denizcilik Anlaşması
09 Kasım 1993	Kültürel İşbirliği Anlaşması
10 Kasım 1994	Sağlık Alanında İşbirliği Ek Protokolü
Mayıs 1995	Uluslararası Müteahhitler Birliği ile Çin Uluslararası Müteahhitler Birliği arasında imzalanan Niyet Mektubu
23 Mayıs 1995	Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma Anlaşması
11/16 Mayıs 1996	Turizm Karma Komisyonu I. Toplantısında İşbirliği Protokolü
15 Nisan 1997	Su Kaynaklarının Geliştirilmesi Alanında Bilimsel ve Teknik İşbirliğini Öngören Protokol
13/22 Ekim 1997	Ormancılık alanında işbirliğini öngören İyiniyet Protokolü
13 Kasım 1997	Dışişleri Bakanlıkları arasında Siyasi İstişare Mekanizması Kurulmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası
20/27 Nisan 1998	12. Karma Ekonomik Komisyon Mutabakat Muhtırası
08 Kasım 1998	2001 yıllarını kapsayan Kültür Değişim Programı
11 Temmuz 1999	TC ÇHC II. Dönem Karma Turizm Toplantısı Protokolü
04 Nisan 2000	TSE ile ÇHC Devlet Giriş Çıkış Denetim ve Karantina İdaresi Arasında İşbirliği Anlaşması
19 Nisan 2000	ÇHC Cumhurbaşkanı Jiang Zemin'in ülkemize ziyareti vesilesiyle imzalanan Ortak Bildiri
19 Nisan 2000	Enerji Alanında İşbirliği Çerçeve Protokolü
19 Nisan 2000	13. Karma Ekonomik Komisyon Mutabakat Muhtırası
13 Nisan 2001	Sayıştay Başkanlığı ile ÇHC Milli Denetim Kurumu Başkanlığı arasında İşbirliği Anlaşması

14 Aralık 2001	TC Turizm Bakanlığı ile ÇHC Milli Turizm İdaresi Arasında Çin Vatandaşlarının Türkiye'ye Seyahatine İlişkin Uygulama Planı
05 Nisan 2002	TC ÇHC 14.Karma Ekonomik Komisyonu Toplantısı Mutabakat Muhtırası
16 Nisan 2002	Tarım Alanında İşbirliği Mutabakat Zaptı
16 Nisan 2002	Gümrük İdarelerinin Karşılıklı Yardımlaşmasına İlişkin Anlaşma
16 Nisan 2002	Enformasyon Teknolojisi Alanında İşbirliği Mutabakat Zaptı
27 Mayıs 2002	T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ile ÇHC İmar Bakanlığı Arasında Mutabakat Muhtırası
04 Eylül 2003	T.C. İçişleri Bakanlığı ile ÇHC Kamu Güvenliği Bakanlığı Arasında Ortak Çalışma Grubu Oluşturulmasına Dair Mutabakat Muhtırası
<u>HONG KONG</u> <u>ÖZEL İDARE</u> <u>BÖLGESİ:</u>	
02 Nisan 1998	Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Çin Halk Cumhuriyeti Hong Kong Özel İdari Bölgesi Hükümeti arasında Hava Taşımacılığı Anlaşması

Kaynak: Dışişleri Bakanlığı

3.1.2 Doğu Türkistan

İki ülke arasında başlıca sorun Doğu Türkistan'dır. Türk kamuoyunda Doğu Türkistan olarak bilinen bölge, Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuzeybatı kısmında yer almaktadır. 1863'te Yakup han Kaşgar'da Doğu Türkistan devletini kurmuşsa da 1876 işgali ile bu devlet Çinliler tarafından yıkılıp coğrafi adı da 1884'de Singkiang olarak değiştirilmiştir.³⁶ Çinliler bu bölgeye 1955'te Şincang Uygur Özerk Bölgesi adını vermişlerdir. Çince'de yeni sömürge yeni sınır, yeni kanılan yer anlamlarına gelen Şincang adı, bölge için Mançu-Çin yönetimi tarafından kullanılmaya başlanmıştır.³⁷ Bölgenin eski çağlardan beri bir Çin yurdu olduğunu iddia eden Çin Yönetimi, Doğu Türkistan ve Çin Türkistan'ı gibi kullanımları Çin egemenliğini tartışma konusu yapabilecek dış tarihsel bağları ima ettiği için reddetmektedir.³⁸

Toplam yüzölçümü 1 milyon 664 900 bin kilometrekareyi geçen Xinjiang, Çin'in yüzölçümü bakımından en büyük eyalet düzeyindeki idari bölgesidir. Xinjiang'ın kuzeyde ve batıda sekiz ülkeyle sınırı vardır. Bu ülkelerle olan toplam 5600 kilometreyi geçen sınıрыyla, Çin'in en uzun sınırına ve en çok sınır kapısına sahip eyalet düzeyindeki bölgesi olma özelliğini taşımaktadır.

2000 yılında yapılan genel nüfus sayımına göre Xinjiang Uygur Özerk Bölgesi'nin toplam nüfusu 19 milyon 250.000'e ulaşmıştır. Çin dışındaki bağımsız kaynakların ve Uygur Türklerinin kendi iddialarına göre Doğu Türkistan'da 30 milyon civarında Müslüman Uygur Türk'ü yaşamaktadır. En yaygın olarak kullanılan dil, Uygur Türkçe'si ve Çince'dir. En

³⁶ Erhan Yazar, "Çin'in Batısı: Doğu Türkistan", Avrasya Dosyası, s.145

³⁷ www.turkhaber.org/125.html (16.02.2006)

³⁸ www.turkhaber.org/125.html (16.02.2006)

yaygın olan din İslam dinidir. Çinliler ve Mogollar hariç diğer etnik gruplar bu dine inanmaktadır ve hepsi Sünni Müslümanlardır.³⁹

İpek Yolunun üzerinde bulunan Doğu ve Batı arasında, çeşitli dinlerin, medeniyetlerin ve ticaretlerin ortak değişim sahasını oluşturan Doğu Türkistan Çinlilerin Batı'ya yönelik bütün akımlarını durdurma görevi üstlenen bir kale görevindedir. Coğrafi ve etno-kültürel çeşitlilik gösteren Doğu Türkistan bugün Çin Halk Cumhuriyeti içinde en büyük ve en geniş topraklara sahip Müslümanların ve Türklerin çoğunlukta olduğu tek özerk bölge konumundadır. Çin Orta Asya'ya açılabilmek için Doğu Türkistan'ı kendisi için önemli görmektedir.⁴⁰

Doğu Türkistan'ın tarım alanları yaklaşık olarak 50 milyon dönümdür. Yarıısı güneyde yarıısı kuzeyde olmak üzere 300 milyon dönüm yeniden kazınabilir toprağı vardır ve tarıma uygun bütün topraklar 100 milyon dönüme ulaşmaktadır. Bölgenin doğal otlak alanları 700 milyon dönümdür. Orman sahası 60 milyon dönüm, inşaat yapılabilir arazisi 8 milyon dönüm, ulaşım sistemine uygun topraklar 4 milyon dönüm ve işlenmeyen alanlar 1.5 milyon dönümdür. Bölgede irili ufaklı 500 nehir vardır. Yer altı su kaynakları 20 milyar metreküp kadardır. Güneş enerjisi açısından son derece zengindir. Bölgede büyük çeşitlilik gösteren iklim koşulları, çok çeşitli tarım bitkilerinin yetiştirilmesine uygun bir ortam sağlamaktadır. Ilıman iklimlerde yetişen tarım ürünlerinin büyük bir bölümü bu bölgede üretilmektedir. Bunların başlıcaları; buğday, pirinç, mısır, süpürge darısı, yulaf arpa, yayla arpası, akdarı ve çeşitli fasulye türleridir. Doğu Türkistan'da yağ elde edilen koza, keten tohumu, ayçiçeği, yalancı safran, pamuk pancarı ve şerbetçiotu gibi sanayi bitkileri de yetiştirilmektedir. Meyve ve kavun ülkesi olarak bilinen Doğu Türkistan'da iklim meyvelerinin hemen hemen hepsi yetiştirilmektedir.

Doğu Türkistan maden kaynakları bakımından çok zengindir. Bütün Çin'de çıkarılan mineral miktarın yüzde 78'ini sağlayan Doğu Türkistan madenlerinden kömür, petrol, doğalgaz, demir, manganez, krom, kurşun, mobilden, çinko, berilyum, lityum, vb. gibi pek çok maddeler elde edilmektedir. Burası kültür ve tarih turizmi açısından da büyük bir önemi vardır.⁴¹

Türk kamuoyunda ve özellikle milliyetçi (Ülkücü) ve muhafazakar (İslamcı) çevrelerde Sovyet ve Çin Türkistan'ına karşı daima bir ilgi olagelmıştır. Ancak 1990'ların başında Sovyetler Birliği'nin yıkılması ve birdenbire beş bağımsız Türk devletinin ortaya çıkması, bu coğrafyaya olan ilgiyi olağanüstü bir şekilde artırmıştır. Türk kamuoyunda hız kazanan bu ivmenin etkisiyle devletin her kademesinde yer alan görevliler "21. asır Türk asrı olacak", "Adriyatik'ten Çin Seddi'ne Türk dünyası" gibi sloganları bol bol kullanmaya başlamışlardır. Doğu Türkistan da yeni bir Türk devleti olmaya aday bir ülke olarak görülmeye başlanmıştır. Türkiye'nin uluslararası alanda yalnızlığından kurtulma umuduyla yeni bağımsız devletlere karşı büyük ilgi göstermesi, dış dünyada pan-Türkist bir politika olarak algılanmış ve özellikle Rusya ve Çin'i rahatsız etmiştir. Ancak geçen zaman içerisinde Türkiye'nin bu ilgisi duygusal

³⁹ Kerim Taç, "Doğu Türkistan ve Türkiye Arasında köprü Kurulmalı", ALTSO Dergi, 2005, 40, Kasım-Aralık, s.28

⁴⁰ Michael Dillion, Doğu Türkistan, Çev., Hayati Akaş, Türk Dünyası Platformu Yayınları, İstanbul, 2001, ss.6-7

⁴¹ Taç, a.g.e., s.28

olmaktan fazla ileri gidememiş ve Türk dünyası ile sağlam siyasi, ekonomik ve kültürel bağlar kurulamamıştır. Ankara'nın Doğu Türkistan'a 1996 yılına kadar verdiği destek günü birlik çıkışlarla sınırlı kalmış ve sistemli bir politika haline dönüşmemiştir. Ayrıca Ankara doğrudan Çin'i karşısına almaktan kaçınmıştır.

1996 yılından itibaren Ankara Doğu Türkistan sorununa daha mesafeli yaklaşıma başlamıştır. Bu dönemde Çin'le kurulan yakın ilişkilerin özellikle silah alım anlaşmalarının etkisiyle, Ankara-Pekin ilişkileri gelişmeye başlamıştır. Son zamanlarda Türkiye Çin'in toprak bütünlüğünü öncelikli olarak göz önünde bulunduran bir politika izlemektedir. Fakat Türkiye'nin iki yönlü Çin politikasını kesin hatlarla birbirinden ayırmak mümkün değildir. Devletin farklı organlarının aynı anda farklı politikalar izlediği görülebilmektedir. Yine de 1996 öncesi dönemde Türkiye Doğu Türkistan'a en azından ilgisiyle destek verirken, 1990'ların ikinci yarısında itibaren bu sorunu görmezden gelmeye başlamıştır. Her iki dönemde de Ankara'nın Doğu Türkistan politikasının çelişkili unsurlar barındırdığı görülmektedir.⁴²

3.2. Ticari Ve Ekonomik İlişkiler

3.2.1 Yasal Altyapı

- Sivil Havacılık Anlaşması 14 Eylül 1972 (Ankara) Aralık 1986'da tadil edilmiştir.
- Ticaret Anlaşması 16 Temmuz 1974 (Pekin)
- Ekonomik, Sınai ve Teknik İşbirliği Anlaşması 19 Aralık 1981
- Standardizasyon Alanında İşbirliği Anlaşması 19 Mart 1990 (Ankara)
- Bilimsel ve Teknoloji İşbirliği Anlaşması 30 Ekim 1990 (Pekin)
- Yatırımların Karşılıklı Korunması ve Teşviki Anlaşması 13 Aralık 1990 (Pekin)
- Turizm İşbirliği Anlaşması 9 Mayıs 1991 (Pekin)
- Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Anlaşması 28 Eylül 1992 (Pekin)
- Sağlık Alanında İşbirliği Anlaşması 10 Ekim 1992 (Pekin)
- Denizcilik Anlaşması 23 Ekim 1992 (Ankara)
- Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması 23 Mayıs 1995 (Pekin)
- Su Kaynaklarının Geliştirilmesi Alanında Bilimsel ve Teknik İşbirliği Protokolü Nisan 1997
- Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü ile ÇHC Arazi İdaresi Başkanlığı arasında İkili İşbirliği ve Karşılıklı Yardımlaşma Protokolü Ekim 1997 (Pekin)
- 12. Dönem KEK Toplantısı Mutabakat Zaptı 23 Nisan 1998 (Pekin)
- DTM ile MOFTEC Arasında Ticari İstişare Mekanizması Kurulması Hakkında Mutabakat Zaptı 12 Mart 1999 (Ankara)
- Demiryolları Alanında İşbirliği Yapılmasına İlişkin Niyet Protokolü 7 Nisan 2000
- 13. Dönem KEK Toplantısı Mutabakat Zaptı 19 Nisan 2000 (Ankara)

⁴² <http://www.turkhaber.org/125.html> (16.02.2006)

- Enerji Sektöründe Ekonomik ve Teknik İşbirliği Yapılmasına İlişkin Çerçeve Protokol 19 Nisan 2000
- Demiryolları Alanında İşbirliği Yapılmasına İlişkin Mutabakat Zaptı 16 Haziran 2000
- Eylem Planı 8 Ocak 2001
- OTD Mutabakat Zaptı 12 Aralık 2001
- İGEME ile CCPIT arasında İşbirliği Anlaşması 5 Nisan 2002
- 14. Dönem KEK Toplantısı Mutabakat Zaptı 5 Nisan 2002 (Ankara)
- Tarım Alanında İşbirliği Mutabakat Muhtırası 19 Nisan 2002
- Enformasyon Teknolojisi Alanında İşbirliği Mutabakat Zaptı 19 Nisan 2002
- Gümrük Makamları Arasında Karşılıklı İdari Yardımlaşma Anlaşması 19 Nisan 2002

3.2.2 İkili Ticaret Verileri

3.2.2.1 İhracat Ve İthalat Gelişmeleri

Yukarıda da belirtildiği gibi Türkiye ve Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki ticari ilişkiler, 16 Temmuz 1974 tarihinde imzalanan “Ticaret Anlaşması” ile başlamıştır. Bu anlaşmanın 6. maddesi uyarınca, her yıl toplanması öngörülen Türkiye-Çin Halk Cumhuriyeti Karma Ticaret Komitesi, 1978 ve 1981 yıllarında olmak üzere iki kez toplanmıştır. Adı geçen komite, 19 Aralık 1981 tarihinde Pekin’de imzalanan Ekonomik, Sınai ve Teknik İşbirliği Anlaşması çerçevesinde kurulan Karma Ekonomik Komite ile birleştirilmiş ve Türkiye-Çin Halk Cumhuriyeti Karma Ekonomik ve Ticari Komitesi adını almıştır. Bu çerçevede 14. Dönem KEK Toplantısı 5 Nisan 2002 tarihinde Ankara’da yapılmıştır.⁴³

İstatistik verilerine göre, iki ülke arasındaki ticaret hacminde özellikle 1992 yılından itibaren önemli ölçüde artış görülmüştür. İkili ticaret hacmi 1994 yılında 612.7 milyon dolar iken 2000 yılına gelindiğinde 1.4 milyar dolar ile en yüksek seviyesine ulaşmış, 2002 yılına gelindiğinde 1.6 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Ancak, Türkiye için ticaret hacminde görülen bu olumlu gelişme, ticaret dengesinde 1993 ve 1994 yılları hariç, ülkemiz aleyhine ve sürekli büyüyen bir dış ticaret açığı ifade etmektedir. 2000 yılında iki ülke arasındaki dış ticaret dengesinde ülkemiz aleyhine 1.2 milyar dolar, 2002 yılında ise 1.1 milyar dolarlık ticaret açığı oluşmuştur.

İkili ilişkilerimize ihracat yönüyle bakarsak; 1994 yılında 354.841 milyon dolar olan Çin’e ihracatımız, gelecek yıllar itibariyle hızla düşmeye başlamıştır. 2003 yılında 504.626 milyon dolar ile son dönemin en yüksek rakamına ulaşılmıştır. Bunun anlamı; Çin pazarının henüz yeterince tanınmaması, Türkiye’nin Çin’e olan ihracatında henüz bir istikrar sağlayamadığı ve ihraç ürünleri için Çin’de kalıcı bir pazar oluşturamadığıdır.

İthalatımıza bakarsak; Türkiye’nin son on yıllık dönemde Çin’den yaptığı ithalat 1994 yılında 257.870 iken sürekli artarak 2004 yılında 4.476 milyar dolar ile en yüksek düzeyine ulaşmıştır.

⁴³<http://www.tisk.org.tr/yayinlar.asp?sbj=ic6id=1193> (16.02.2006)

Türkiye'nin en çok ihracat yaptığı elli ülke sıralamasında ilk sırada Almanya olmak üzere bunu sırasıyla İngiltere, İtalya, ABD, Fransa takip etmektedir. Çin ise 35. sırada yer almaktadır.

Türkiye'nin en çok ithalat yaptığı elli ülke sıralamasında ise, ilk sırada Almanya olmak üzere bunu Rusya ve Çin takip etmektedir.

Tablo:8 Türkiye – Çin Halk Cumhuriyeti Ticari İlişkileri (Milyon \$)

Yıllar	Türkiye'nin ihracatı	Türkiye'nin ithalatı	Ticaret Hacmi	Ticaret Dengesi
1994	354.841	257.870	612.711	96.971
1995	66.961	539.019	605.98	-472.058
1996	65.115	556.492	621.607	-490.377
1997	44.375	787.457	831.832	-743.082
1998	38.447	846.134	884.581	-808.367
1999	36.649	894.813	931.462	-858.164
2000	96.010	1.344.731	1.440.741	-1.248.721
2001	199.373	925.620	1.124.933	-726.247
2002	268.229	1.368.317	1.636.546	-1.100.088
2003	504.626	2.610.298	3.114.924	-2.105.672
2004	391.585	4.476.077	4.867.662	-4.084.492
2005	549.518 (ocak-aralık)	6.831.051 (ocak-aralık)	7.380.569	-6.281.533

Kaynak: DİE

Tablo 9:İkili Ticarete Başlıca Maddeler (\$) İhracat (GTİP 6'lı kod)

GTİP	Madde Adı	2002	2003	2004
720711	Demir/Alaşimsız Çelik (Karbonu<%0, 25; Genişlik<2xkalınlık)	54.695.751	115.672.335	52.035.156
251511	Mermer ve Traverten (Ham/Kabaca Yontulmuş)	12.700.554	29.157.451	46.323.205
261000	Krom Cevherleri ve Konsantreleri		7.824.489	25.823.615
720917	Demir-Çelik Soğuk, Yassı Mamul (Rulo: 600mm.<Genişlik (0, 5..1mm.)	14.662.792	56.879.681	24.275.475
284019	Diğer Disodyum Tetraborat	82.037	2.526.995	23.100.051
252890	Tabii Diğer Boratlar Vb. Konsantreleri	10.710.000	16.375.125	19.432.430
550130	Sentetik Filament Demetleri; Akrilik/Modakrilikten	5.045.552	31.174.627	15.145.267
720720	Demir/Alaşimsız Çelikler (Karbon=>%25	10.664.948	26.325.516	13.432.500
320290	Debagatte Kullanılan Anorganik Maddeler Müstahzarlar	3.127.532	3.849.127	6.512.290
281000	Bor Oksitleri; Borik Asitler		61.920	6.392.094
870829	Kara Taşıtlarının Diğer Aksam-Parçaları	20.254.542	24.889.304	6.366.445
251512	Mermer ve Traverten-Blok, Kalın Dilimler Şeklinde Kesilmiş	8.290.830	14.189.650	6.302.386
290531	Dioller-Etilen Glikol (Etandiol)		656.531	6.202.615
870323	Kıvılcım Ateşlemeli, Motorlu Taşıtlar (1500cm3<Silindir=<3000 Cm3)	13.265.793	15.423.567	5.819.343
020714	Horoz ve Tavukların Parçalanmış Et Ve Sakatları (Dondurulmuş)	3.785.547	5.753.015	5.703.350
140420	Pamuk Linteri	2.903.500	8.249.655	4.825.722

291736	Tereftalik Asit ve Tuzları	4.097.333	3.200.000	4.078.500
721050	Krom, Krom Oksit Kaplı Demir-Çelik Yassı Mamulleri			3.471.615
720916	Demir-Çelik Soğuk, Yassı Mamul (Rulo: 600mm.<Genişlik (1..3mm.)	3.382.038	6.810.510	3.357.300
251319	Sünger Taşı (Diğer Halinde)	1.263.478	1.817.850	3.257.530
251520	Ekosin ve Yontulmaya/İnşaata Elverişli Diğer Kireçli Taşlar		241.637	3.046.149
	Diğer	99.297.258	133.546.812	106.682.356
	Toplam	268.229.485	504.625.797	391.585.394

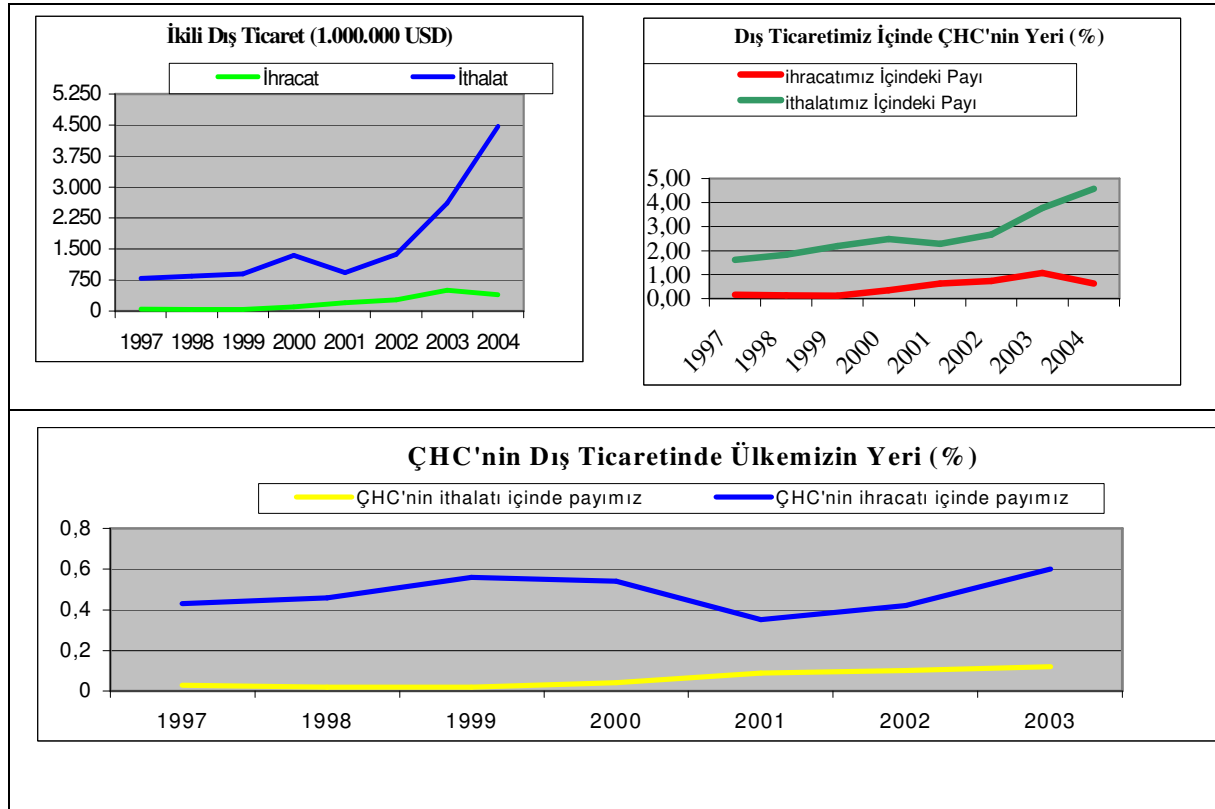
Tablo 10: İkili Ticarete Başlıca Maddeler (\$) İthalat (GTİP 6'lı kod)

GTİP	Madde Adı	2002	2003	2004
847160	Giriş/Çıkış Birimleri	46.865.918	110.498.650	201.636.166
270112	Bitümenli Taşkömürü	12.591.897	65.698.687	143.670.469
852520	Alıcı İçeren Verici Cihazlar	24.255.405	74.037.384	143.121.851
847130	Portatif Numerik Otomatik Bilgi İşlem Makinaları; Ağırlık<10 Kg.	3.394.027	62.119.340	130.525.841
847330	Başka Yerde Belirtilmeyen Otomatik Bilgi İşlem Makinasının Aksam,Parça& Aksesuarı	21.084.655	49.811.774	98.152.348
841510	Pencere/Duvar Tipi Klimalar	16.629.039	43.139.660	72.293.860
580122	Dokunmuş Mensucat (Pamuklu, Kesilmiş Atkı İplikli (Fitilli) Kadife ve Pelüş)	27.052.818	69.051.023	65.241.241
847180	Otomatik Bilgi İşlem Makinalarının Diğer Birimleri	8.728.994	25.141.643	49.279.365
871120	Motosikletler-İçten Yanmalı Pistonlu (50cm3<Silindir Hacmi<250cm3)	41.060	2.116.029	45.141.450
852290	Pikaplar, Dikte Makinaları, Ses Kayıt, Üretim Cihazlarının Aksamları	9.139.080	18.219.245	44.858.986
847170	Bellek Birimleri	15.804.722	31.844.567	44.030.848
520812	Pamuk Men (Bez Ayağı:Ağarmamış, M2>100gr, Pamuk=>%85)	22.559.128	33.837.936	41.914.183
852812	Renkli Televizyon Alıcıları	4.662.497	14.432.484	41.737.081
852540	Sabit Görüntü Kameraları ve Diğer Görüntü Kaydedici Kameralar	2.346.155	14.251.528	40.982.241
842619	Vinçler			37.379.027
854011	Tv Alıcısının Katod Işınlı Renkli Resim Tüpleri	36.600.031	37.328.316	37.189.051
420212	Dış Yüzleri Plastik/Dokumalıklardan Valiz, Çanta, Sandık Vb.	8.273.614	15.596.859	36.209.602
852990	Hava Taşıt. Radar, Telsiz-Uzaktan Kumanda Cihazı Aksam, Parçalar	4.293.691	13.158.117	31.173.599
852190	Diğer Bantlı Video Kayıt ve Gösterme Cihazları	13.566.507	37.041.776	30.415.744
850440	Statik Konvertörler	7.330.380	14.573.196	29.735.584
900912	Bir Aracı Yoluyla Kopya Çıkaran Elektrostatik Fotokopi Cihazı	5.034.742	11.906.223	29.431.818
845229	Diğer Dikiş Makinaları	15.470.933	42.525.600	28.266.344
851829	Diğer Hoparlörler	8.512.732	14.477.625	25.139.213
853931	Sıcak Katotlu Floresanlar	9.666.488	10.468.486	25.098.619
420222	Dış Yüzleri Plastikten, Dokumalık Mensucattan Çantaları	3.311.065	7.328.818	24.719.300
511230	Suni-Sentetik Devamsız Liflerle Karışık Yünlü Vb Dokumalar	2.810.649	12.416.113	24.492.438
847710	Kauçuk/Plastik Enjeksiyon Makinaları	4.515.036	9.537.073	24.276.867
950380	Diğer Oyuncaklar; Modeller (Motorlu)	5.948.224	9.436.792	23.780.509
854221	Monolitik Dijital Entegre Devreleri	4.436.852	9.157.906	23.686.352
852731	Radyo Yayınlarını Alıcı Diğer Kombine Cihazlar	18.640.444	22.728.977	23.083.013

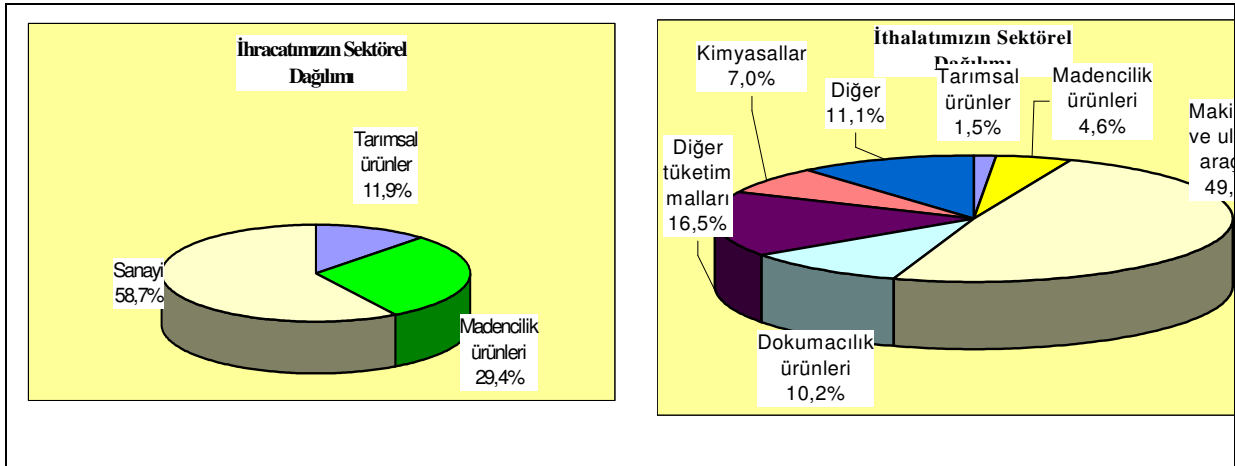
420292	Yüzleri Plastik, Mensucattan Diğer Muhafaza Eşyaları	6.267.748	7.922.921	22.995.268
950390	Diğer Oyuncaklar	7.319.617	15.096.361	21.885.634
847050	Yazar Kasalar	7.840.161	6.600.528	21.778.383
540752	Diğer Dokunmuş Men; Boyanmış, Tekstürize Poliester=>%85	6.301.065	10.605.570	21.136.720
871499	Motorsuz Bisiklet Vb. İle Hasta Arabalarının Diğer Aksamları, Parçaları	4.171.598	8.327.386	21.021.844
640399	Yüzü Deri Diğer Ayakkabı	3.807.193	12.148.260	21.019.331
853222	Alüminyum Elektrolitik Kondansatörler	6.698.554	11.993.039	20.751.960
910211	Sadece Mekanik Göstergesi Olan Elektrikle Çalışan Kol Saatleri	8.928.251	10.537.724	20.514.214
401120	Otobüs-Kamyon Dış Lastiği; Yeni	9.148.053	19.929.918	19.600.591
620193	Erkek/Erkek Çocuk İçin Anorak, Rüzgarlık Vb.; Sentetik ve Suni Lifden	3.972.240	8.918.307	19.482.063
	Diğer	939.108.239	1.620.773.288	2.584.182.604
	Toplam	1.368.316.717	2.610.298.044	4.464.139.592

Kaynak: DİE

Tablo 11: İkili Dış Ticaret

Tablo 12: Ticaretimizin sektörel dağılımı (2004)

Kaynak: DİE

3.3. Türkiye İle Çin Halk Cumhuriyeti Arasındaki Yatırım İlişkileri

Türkiye ile Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki ilişkiler ithalat-ihracat rakamlarımız göz önünde bulundurulduğunda henüz yeterli düzeyde bulunmamaktadır. Bundan dolayı da ikili ilişkilerde yatırım ayağı eksik kalmıştır. Yurtdışında pek çok büyük yatırım gerçekleştiren Türkiye, henüz Çin pazarının sunduğu imkanlardan yararlanmış değildir. Türk firmalarının Çin’de plastik, inşaat, gıda ve tekstil alanında az sayıda girişimi bulunmaktadır ve bu yatırımların toplam değeri 25 milyon dolar civarındadır. Bununla birlikte elektronik, gıda ve tekstil sektörlerinde de pek çok Türk firması üretimlerinin bir bölümünü Çin’de gerçekleştirmektedir. Ayrıca T.C. Pekin Büyükelçiliği kayıtlarına göre ülkede 26 Türk firmasının ofisi veya temsilciliği bulunmaktadır.⁴⁴

Çin’de şu an faal olan Türk firmaları;

Temmuz 2002’de **Çimtaş**, Sanghay’ın güneyinde bulunan liman kenti Ningbo’da %100 Türk sermayeli Çimtaş Ningbo firmasını kurmuştur. Fabrika 2002 yılı Aralık sonunda üretime geçmiştir. Ocak 2003’te ise ihracata başlamıştır.

7 Ocak 2004 tarihinde **Demirdöküm**, Çinli Chung Mei Industries firmasıyla “Demirdöküm-Chung Mei Industries Limited” adlı bir firma kurmuştur. Demirdöküm, radyatör üretiminde dilimli radyatörlerin yerini panel radyatörlerin almasıyla atıl durumda kalan üretim makinelerini dilimli radyatörle benzer bir üretim süreci olan yağlı radyatör üretimine yönlendirmiştir.

Fabeks Dış Ticaret, yıllardır Çin’le olan ticari ilişkilerine 1993 yılında kaşmir kumaşının anavatanı sayılan Çin’in İç Moğolistan bölgesinde “Silk&Cahmere” markasıyla ipek ve kaşmir üretimine başlayarak devam etmiştir.

Akman Holding bünyesindeki Ersu Meyve suyu ve gıda sanayi 2000 yılında Çin pazarına girmişti. Holding’in diğer firması olan Golden Meyve Suyu ve Gıda Sanayisi de, 2004 yılında Çinli bir firma anlaşma sağlayarak Çin pazarına giriş yaptı.

⁴⁴ <http://www.deik.org.tr> (23.02.2006)

Atasay Kuyumculuk Çin'in Guanghou kentinde Ocak 2005'ten itibaren takı üretimine başlamıştır.

Ünsa Ambalaj, Şişecam, Arçelik, Tema, Mozaik Tekstil, Zorlu Tekstil, Goldaş, Garanti Bankası, Hipokrat Tıbbi Malzemeler yine Çin'de yatırımlarda bulunan firmalardır.

Türkiye'de faal olan Çin firmalarından bazıları; Haier, Hicon, Yiying ve Gaoming, Konka'dır. bu firmalar; beyaz eşya, televizyon, motosiklet gibi eşyalar üretmektedir. Bu gruplar dışında da belli başlı nakliye, enerji makine ve ekipman firmalarının Türkiye'de temsilcilikleri bulunmaktadır.

Çin firmalarının devlet destekli olması, işçiliğin ve enerjinin ucuz olması, düşük vergi uygulanması Çin mallarının maliyetini düşürmektedir. Bu da yatırımı cazip hale getirmektedir. Çin bu haliyle giderek daha güçlü bir küresel yatırımcı haline gelmekte ve ucuz mal üretimiyle dünyayı ayağa kaldırmaktadır. Türkiye'nin Çin pazarına yönelik ihracat girişimlerinin güçlendirilmesi ve bu pazarda yeni ihracat imkanları yaratılması için çalışılması gerekmektedir.

Çin'in Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olması, örgütün uluslararası ticaretle ilgili kurallara uyması bakımından yükümlülükleri olduğu anlamına gelmektedir. Bu yükümlülükler dahilinde tarifelerde Çin'in önemli indirimler yapması, tarife dışı engelleri kaldırması, hizmet sektörünü yabancılara açması, fikri mülkiyet haklarının korunması konusunda DTÖ kurallarına uyması ve tarım ürünleri ticaretinde engelleri kaldırması gerekmektedir.

Çin bu üyelik sayesinde dış ekonomik ilişkilerine istikrar kazandıracak, daha hızlı bir ekonomik reform sağlayacak ve ekonomik büyümesini artıracaktır. Ve Çin iç pazarda yabancı firmaların rekabetiyle karşı karşıya kalacaklardır. Çin'deki bu durum diğer ülkeler için olduğu kadar, Türkiye için de ülkeye ihraç imkanları yaratabilecektir. Türkiye'nin bu pazara yönelik pastadan pay alabilmesi için ihracat girişimlerinin güçlendirilmesi ve bu pazarda yeni ihracat imkanları yaratılması için çalışılması gerekmektedir.

Çin'in ithal ettiği başlıca ürünlere bakıldığında bunların arasında Türkiye'nin ihraç potansiyeline sahip olduğu demir-çelik ürünleri, otomotiv yan sanayi ürünleri, inşaat malzemeleri, ambalaj malzemeleri, buhar kazanları, elektrik malzemeleri ve gıda sanayi ürünlerinin de yer aldığı görülmektedir. Türkiye'nin bu ürünlerde Çin'e ihracatının artırılması yönünde girişimlerde bulunulmalıdır. Ayrıca, gıda işleme sanayi, otomotiv yan sanayi, inşaat malzemeleri, müteahhitlik gibi alanlar da Türk girişimcilerinin Çin'de yatırım yapabilecekleri başlıca alanlar olarak görülmektedir.

Ülkemiz ile AB arasındaki Gümrük Birliği çerçevesinde, AB'nin tekstil ve konfeksiyon alanında üçüncü ülkelere uygulamakta olduğu kota ve gözetim önlemlerinin Türkiye tarafından da üstlenilmesi sonucunda ÇHC ile müzakereler başlatılmış olup, bu çerçevede Çin menşeli tekstil ürünleri çift taraflı kontrol sistemi kapsamına alınmıştır.⁴⁵

⁴⁵ <http://www.tisk.org.tr/yayinlar.asp?sbj=ic6id=1193> (16.02.2006)

3.4 Türkiye İle Çin Halk Cumhuriyeti Arasındaki Sorunlar

Gümrük Birliği çerçevesinde Ülkemiz ile Avrupa Birliği arasında, AB'nin tekstil ve konfeksiyon alanında üçüncü ülkelere uygulamakta olduğu kota ve gözetim önlemlerinin Türkiye tarafından da üstlenilmiştir. Bu kapsam, Çin menşeli tekstil ürünleri çift taraflı kontrol sistemi kapsamına alınmıştır.

Türkiye ve Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki ticari ilişkilerde, iki ülke arasındaki coğrafi uzaklık, Çin ekonomisinin geçirdiği değişimlerin bir çok açıdan oldukça karmaşık bir yapı sergilemesi ve bunların Türkiye'den yeterince izlenememesi karşılaşılan başlıca sorunlardır. Çin pazarının sahip olduğu altyapı ve müşteri niteliklerinin, gerekse çok açık olmayabilen ve değişim sürecinde bulunan ticaret kural ve uygulamalarının dikkatli bir şekilde izlenmesi gerekmektedir. Bu çerçevede, özellikle Çin'e ihraç edilen ürünlerimizin çeşitlilik kazanması ve Türk ihracatçı ve yatırımcılarının Çin pazarında kalıcı olmak için bu pazarı tanımaya önem vermeleri gerekmektedir

Çin'e ihracat yapan bütün dünya ülkelerinin olduğu kadar, Türk ihracatçısının da ithalat vergi oranlarının yüksekliği, gümrük işlemleri sırasında karşılaşılan objektif olmayan uygulamalar, standartlar konusundaki engellemeler, farklı yerel bölgelerde karşılaşılan farklı uygulama ve onay mekanizmaları sorun olmaya devam etmektedir.

Dünyanın en hızlı büyüyen ekonomilerinden olan Çin ekonomisi, yabancı tüccar ve yatırımcılar için halen girilmesi çok kolay olmayan bir pazar yapısına sahiptir. Çin pazarına girmek isteyen yabancıların Çin'li ortaklar ile işbirliği yapmaları bir zorunluluk halini almıştır. Çünkü, yabancı firmaların Çin pazarında doğrudan pazarlama ve satış işlemlerinde bulunmalarına bugün için izin verilmemektedir. Türk firmalarının önemli bir sorunu, Çin pazarında temsilcilik açmak ve güvenilir bir Çin'li ortak bulma noktasında ortaya çıkmaktadır.

Bunun yanı sıra Çin'in dış ticaret mevzuatının yeterince açık olmayışı ve standardizasyonun henüz tüm alanlarda gerçekleştirilememesi önemli bir engel olmayı sürdürmektedir. Bunlara ilave, Çin pazarında belli başlı dünya ülkeleri yoğun bir rekabet içine girmişlerdir ve ortaya çıkan rekabet Türk firmaları için zorlayıcı olabilecektir. Bu nedenle Türk firmalarının Çin'in başta gelen dış ticaret ortaklarının incelenmesi gerekmektedir.

Türk pazarında ise üretim maliyetleri ve fiyatı daha yüksek olan ürünler yerine, kalitesiz ve daha ucuz olan Çin malları büyük rağbet görmektedir. Çin'de devletin işyerlerine desteği, ülkede sendikal hakların zayıf, ücretlerin, vergilerin ve girdi maliyetlerinin düşük olması, marka taklidi veya hırsızlığı gibi önemli haksız rekabet unsurlarının varlığı, Çin mallarının maliyetini düşürmekte ve fiyat cazibesini artırmaktadır. Bu da ülkemiz üreticileri adına haksız rekabete yol açmaktadır.

Ülkeye kaçak olarak giren Çin malları nedeniyle Türkiye milyonlarca dolar vergi kaybına uğrarken binlerce kişi işsizliğe maruz kalacaktır. Çin tehdidine karşı yeterli önlemlerin alınmaması halinde, reel sektörün rekabet edebilirliğini kaybetmemek için kayıt dışına yönelmesi ya da yatırımlarını Türkiye dışındaki ülkelerde gerçekleştirilmesi söz konusudur.

SONUÇ

Dünya ekonomi tarihinde bugüne kadar hiçbir ülke Çin Ekonomisi kadar süratle büyümemiştir ve insanların yaşam standardını bu kadar yükseltememiştir. Genel olarak bakılırsa Çin'in ekonomik başarısı; büyük ölçüde istikrarlı hükümetlere, yüksek tasarruf ve yatırım oranlarına, dinamik ticarete, yatırım ve sanayi politikalarına, stratejik planlamaya, enflasyonun ve kamu açıklarının kontrolüne ağırlık veren makro ekonomik politikalara dayanmaktadır.

Tekstil kotalarının 1-Ocak-2005 tarihinden itibaren DTÖ tarafından tamamen kaldırılmış olması Çin'i dünya ticaretinde ciddi bir tehdit olarak ortaya çıkarmıştır.

Çin'in Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olması, örgütün uluslararası ticaretle ilgili kurallara uyması bakımından yükümlülükleri olduğu anlamına gelmektedir. Bu yükümlülükler dahilinde tarifelerde Çin'in önemli indirimler yapması, tarife dışı engelleri kaldırması, hizmet sektörünü yabancılara açması, fikri mülkiyet haklarının korunması konusunda DTÖ kurallarına uyması ve tarım ürünleri ticaretinde engelleri kaldırması gerekmektedir.

Çin bu üyelik sayesinde dış ekonomik ilişkilerine istikrar kazandıracak, daha hızlı bir ekonomik reform sağlayacak ve ekonomik büyümesini artıracaktır. Ve Çin iç pazarda yabancı firmaların rekabetiyle karşı karşıya kalacaklardır.

Çin'deki bu durum diğer ülkeler için olduğu kadar, Türkiye için de ülkeye ihrac imkanları yaratabilecektir. Türkiye'nin bu pazara yönelik pastadan pay alabilmesi için ihracat girişimlerinin güçlendirilmesi, bu pazarda yeni ihracat imkanları yaratılması için çalışılması ve Türk firmalarının Çin'in başta gelen dış ticaret ortaklarının incelenmesi gerekmektedir.

Çin pazarının sahip olduğu altyapı ve müşteri niteliklerinin, gerekse çok açık olmayabilen ve değişim sürecinde bulunan ticaret kural ve uygulamalarının dikkatli bir şekilde izlenmesi gerekmektedir. Bu çerçevede, özellikle Çin'e ihrac edilen ürünlerimizin çeşitlilik kazanması ve Türk ihracatçı ve yatırımcılarının Çin pazarında kalıcı olmak için bu pazarı tanımaya önem vermeleri gerekmektedir.

KAYNAKÇA

ARIBOĞAN, Deniz Ülke, **Çin'in Gölgesinde Uzakdoğu Asya**, Bağlam Yayıncılık, Ankara, 2001

ÇAŞIN, Mesut Hakkı, “Yeni Küresel Güç Adayı Çin'in Avrasya-Pasifik Ekseninde Enerji Politikalarında Rekabetçi Girişimleri”, (Der.) Atilla Sandıklı, İlhan Güllü, **Geleceğin Süper Gücü Çin**, TASAM Yayınları, İstanbul, 2005

ÇAŞIN, Mesut Hakkı, “Değişen Uluslararası Konjonktür ve Çin Ulusal Güvenlik Stratejilerinin Yeni Parametreleri”, (Der.) Atilla Sandıklı, İlhan Güllü, **Geleceğin Süper Gücü Çin**, TASAM Yayınları, İstanbul, 2005

CHEN, Qimao, “Çin'in Yeni Güvenlik Anlayışı ve Politikası”, Çev. Duygu Ergen, (Der.) Atilla Sandıklı, İlhan Güllü, **Geleceğin Süper Gücü Çin**, TASAM Yayınları, İstanbul, 2005

ÇAKMAK, Cenap “Gelişen Çin Ekonomisi ve Türk Dış Ticaretine Etkileri”, (Der.) Atilla Sandıklı, İlhan Güllü, **Geleceğin Süper Gücü Çin**, TASAM Yayınları, İstanbul, 2005

ÇAKMAK, Cenap “Amerikan Dış Politikası ve ABD-Çin İlişkilerinde Pragmatizm ve Rasyonalite”, (Der.) Atilla Sandıklı, İlhan Güllü, **Geleceğin Süper Gücü Çin**, TASAM Yayınları, İstanbul, 2005

GUANG, Yang, Mehmet ÖĞÜTÇÜ, “Çin'in Ortadoğu'daki Çıkarları”, **Turkishtime**, Türkiye İhracatçılar Meclisi Yayınları, 15 Haziran - 15 Temmuz 2004

EKREM, Nuraniye Hidayet, **Çin Halk Cumhuriyeti Dış Politikası**, Asam Yayınları, Ankara, 2003

<http://www.tisk.org.tr/yayinlar.asp?sbj=ic6id=1193>

<http://www.deik.org.tr>

http://www.hurgokbayrak.com/yeni_altsayfa_42.htm

http://www.mfa.gov.tr/MFA_tr/DisPolitika/Bolgeler/DoguAsyavePasifik/CHC/CHC

http://www.mfe.org/dossiers_pays/dossiers.asp

<http://www.tr.chinabroadcast.cn>

http://www.sinoturkish.com/govde_tr/cinkisakisa.asp

<http://www.ulkeler.net/cin.htm#01>

<http://www.dtm.gov.tr>

<http://www.turkhaber.org/125.html>

KARAN, Ceyda “Çin Nüfus Sorununa 'Saplanıyor’”, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=139871>

ÖZGEN, Ergun, “ÇİN”, <http://www.ulkeler.net/cin.htm#01>

SANDIKLI, Atilla; İlhan Güllü, “Çin Halk Cumhuriyeti’nin Kısa Analizi”, (Der.) Atilla Sandıklı, İlhan Güllü, **Geleceğin Süper Gücü ÇİN**, TASAM Yayınları, İstanbul, 2005

ÜNGÖR, Çağdaş, “Çin’in Ortadoğu Politikası”, (Der.) Atilla Sandıklı, İlhan Güllü, **Geleceğin Süper Gücü Çin**, TASAM Yayınları, İstanbul, 2005

YARAR, Erhan, “Çin’in Batısı: Doğu Türkistan”, Avrasya Dosyası